

**Πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής
Ασφαλείας και Άμυνας και στο ΝΑΤΟ:
Συνέπειες για την Ελλάδα**

Ανδρέας Κιντής

OP05.03

Copyright © 2005
Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ)

ISBN 960-8356-10-5

Πρόσφατες εξελίξεις στον τομέα της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφαλείας και Άμυνας και στο ΝΑΤΟ: Συνέπειες για την Ελλάδα

Ανδρέας Κιντής

OP05.03

Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής

Βασ. Σοφίας 49
106 76 Αθήνα

tel: (30) 2107257110-3
fax: (30) 2107257114
e-mail: eliamep@eliamep.gr
url: www.eliamep.gr

Το ΕΛΙΑΜΕΠ δεν υιοθετεί ως ίδρυμα πολιτικές σκέψεις. Καταβάλλει μάλιστα προσπάθεια να παρουσιάζονται στα πλαίσια των εκδηλώσεων του και στο μέτρο του δυνατού όλες οι υπάρχουσες απόψεις. Υπό το πρίσμα αυτό, οι αναλύσεις και γνώμες που δημοσιεύονται στις σειρές του θα πρέπει να αποδίδονται αποκλειστικά στους συγγραφείς και να μη θεωρείται ότι αντιπροσωπεύουν απαραίτητα τις απόψεις του ιδρύματος, του διοικητικού συμβουλίου του, της διεύθυνσης ή των κατά περίπτωση και καθ'οιονδήποτε τρόπο συνεργαζομένων φορέων.

**ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΣΤΟ ΝΑΤΟ.
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ**

Ανδρέας Κιντής*

Οι αποφάσεις που πάρθηκαν στη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ στην Πράγα (21 Νοεμβρίου 2002), λίγους μήνες μετά την επίκληση για πρώτη φορά στην ιστορία της Συμμαχίας του άρθρου 5 της Βορειοατλαντικής Συνθήκης (12 Σεπτεμβρίου 2001)¹, προοιωνίζουν τη διατήρηση ενός μεταλλαγμένου ΝΑΤΟ. Πιο συγκεκριμένα:

- Υιοθετήθηκε ένα στρατιωτικό δόγμα (concept) για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και των εν γένει ασύμμετρων απειλών το οποίο περιλαμβάνει την λήψη αμυντικών αλλά και επιθετικών μέτρων, τη στρατιωτική συνεργασία και τη διαχείριση καταστάσεων μετά από τρομοκρατικό πλήγμα.
- Ελήφθη η κατ' αρχήν, πολιτική απόφαση για την γεωγραφική διεύρυνση του πεδίου δράσεως της Συμμαχίας εκτός του ευρωατλαντικού χώρου.² Απόρροια αυτής της απόφασης, ήταν η ανάληψη από το ΝΑΤΟ της διοίκησης της ISAF (International Security Assistance Force) στις 11 Αυγούστου 2003. Αποστολή της δυνάμεως είναι η παροχή – εντός των ορίων δράσεώς της – αρωγής στην κυβέρνηση του Αφγανιστάν προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της διατήρησης της ασφάλειας. Η ISAF υποστηρίζει τις προσπάθειες που καταβάλει η κυβέρνηση του Αφγανιστάν αφενός για την επέκταση της εξουσίας της σε όλη την χώρα αφετέρου για την εμπέδωση ενός κλίματος σταθερότητας και ασφάλειας το οποίο θα επιτρέψει τη διεξαγωγή ελεύθερων και δίκαιων εκλογών, την επιβολή του κράτους δικαίου και την ανοικοδόμηση της χώρας. Η σύνθεση της ISAF στις 21 Φεβρουαρίου 2005 ήταν ως εξής:

ΒΕΛΓΙΟ	616	ΟΥΓΓΑΡΙΑ	159	ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	21	ΑΥΣΤΡΙΑ	3
--------	-----	----------	-----	------------	----	---------	---

* Ο Ανδρέας Κιντής είναι Επιστημονικός Συνεργάτης του ΕΛΙΑΜΕΠ.

¹ Το άρθρο 5 προβλέπει τα εξής: «Τα Συμβαλλόμενα Μέρη συμφωνούν ότι, ένοπλος επίθεση εναντίον ενός ή πλειόνων εξ αυτών εν Ευρώπη ή Βορείω Αμερική θέλει θεωρηθεί επίθεση εναντίον απάντων και, συνεπώς, συμφωνούν ότι, εν περιπτώσει τοιαύτης ενόπλου επιθέσεως, έκαστος εξ αυτών, εν τη ασκήσει του υπό του άρθρου 51 του Χάρτου των Ηνωμένων Εθνών αναγνωριζόμενου δικαιώματος της ατομικής ή συλλογικής αυτοαμύνης, θα συνδράμη τα υφιστάμενα την επίθεση εν ή πλείονα Μέρη δια της αμέσου λήψεως, τόσον ατομικώς όσον και από συμφώνου μετά των ετέρων Μερών, των μέτρων άτινα θεωρεί αναγκαία περιλαμβανομένης της χρήσεως ενόπλου βίας προς αποκατάστασιν και διατήρησιν της ασφάλειας της περιοχής του Βορείου Ατλαντικού. Πάσα τοιαύτη ένοπλος επίθεση ως και παν μέτρον λαμβανόμενον συνεπεία ταύτης θα φέρωνται αμέσως εις γνώσιν του Συμβουλίου Ασφαλείας. Τα μέτρα ταύτα θα λήξουν όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας θα έχη λάβει τα αναγκαία μέτρα προς αποκατάστασιν και διατήρησιν της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας», www.nato.int/docu/handbook/2001/index.htm

² Στις παραγράφους 3 και 4 της Διακηρύξεως της Συνόδου Κορυφής του ΝΑΤΟ στην Πράγα τονίζεται ότι: «...εγκρίναμε ένα πακέτο μέτρων...ούτως ώστε να ενδυναμώσουμε την ικανότητά μας να αντιμετωπίζουμε τις προκλήσεις για την ασφάλεια των δυνάμεών μας, των πληθυσμών μας και της επικράτειάς μας, από όπου και αν αυτές προέρχονται...Προκειμένου να διεξάγει το πλήρες φάσμα των επιχειρήσεών του, το ΝΑΤΟ πρέπει να είναι σε θέση να κινητοποιεί δυνάμεις οι οποίες θα μπορούν να αναπτύσσονται έγκαιρα οπουδήποτε αυτές απαιτούνται...», www.nato.int/docu/pr/2002/p02-127e.htm

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	37	ΙΣΛΑΝΔΙΑ	20	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	72	ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ	22
ΚΑΝΑΔΑΣ	992	ΙΤΑΛΙΑ	506	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	16	ΚΡΟΑΤΙΑ	45
ΤΣΕΧΙΑ	17	ΛΕΤΟΝΙΑ	9	ΣΛΟΒΕΝΙΑ	27	ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	61
ΔΑΝΙΑ	122	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	9	ΙΣΠΑΝΙΑ	551	ΠΓΔΜ	20
ΕΣΘΟΝΙΑ	10	ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	10	ΤΟΥΡΚΙΑ	825	ΙΡΛΑΝΔΙΑ	10
ΓΑΛΛΙΑ	742	ΟΛΛΑΝΔΙΑ	311	ΒΡΕΤΑΝΙΑ	461	ΣΟΥΗΔΙΑ	85
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1816	ΝΟΡΒΗΓΙΑ	313	ΗΠΑ	89	ΕΛΒΕΤΙΑ	4
ΕΛΛΑΔΑ	171	ΠΟΛΩΝΙΑ	5	ΑΛΒΑΝΙΑ	22	ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ	5

Πηγή: www.nato.int/issues/afghanistan/040628-factsheet.htm

Επιπρόσθετα, στη Σύνοδο Κορυφής του ΝΑΤΟ στην Κωνσταντινούπολη (28 Ιουνίου 2004) έγινε αποδεκτό το αίτημα της κυβέρνησης του Ιράκ για εκπαίδευση των ιρακινών δυνάμεων ασφαλείας από τη Συμμαχία (είτε εντός είτε εκτός Ιράκ) ενώ στις 9 Ιουνίου 2005 ανακοινώθηκε η απόφαση του ΝΑΤΟ να συνδράμει την Αφρικανική Ένωση προκειμένου αυτή να διευρύνει το πεδίο δράσης της ειρηνευτικής αποστολής της στο Νταρφούρ. Η βοήθεια του ΝΑΤΟ συνίσταται αφενός στην μεταφορά δια αέρος στο Νταρφούρ δυνάμεων διατήρησης της ειρήνης αφρικανικής προελεύσεως αφετέρου στην εκπαίδευση μονάδων της Αφρικανικής Ενώσεως στον τρόπο λειτουργίας ενός πολυεθνικού στρατιωτικού στρατηγείου και στην αξιοποίηση και διαχείριση πληροφοριών.³ Ήδη, από τις 21 Ιανουαρίου 2004, ο Ανώτατος Διοικητής της Συμμαχικής Διοίκησης Επιχειρήσεων (βλ. πιο κάτω) με δηλώσεις του είχε προϋδεάσει για την λεγόμενη «out of area» επέκταση της επιχειρησιακής δράσης του ΝΑΤΟ: «Κατά την άποψή μου, το ΝΑΤΟ θα πρέπει να ασχοληθεί όλο και περισσότερο στο μέλλον με την κατάσταση στην Αφρική όπου οι επικίνδυνες περιοχές είναι πολλές... Η μαύρη ήπειρος είναι γεμάτη ζώνες χωρίς νόμο, που δεν κυβερνώνται και δεν διοικούνται πλέον».⁴

- Προσκλήθηκαν επτά χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (Βουλγαρία, Ρουμανία, Σλοβενία, Σλοβακία, Λετονία, Λιθουανία και Εσθονία) να ξεκινήσουν τις διαπραγματεύσεις ένταξής τους στο ΝΑΤΟ. Πλήρη μέλη κατέστησαν επισήμως στις 29 Μαρτίου 2004. Όπως δήλωσε για τη διεύρυνση ο Ανώτατος Διοικητής των Συμμαχικών Δυνάμεων της Ευρώπης: «Μετά τη σύνοδο της Πράγας, το ΝΑΤΟ θα είναι παγκόσμιος οργανισμός και όχι περιφερειακός».⁵

	ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	ΡΟΥΜΑΝΙΑ	ΕΣΘΟΝΙΑ	ΛΕΤΟΝΙΑ	ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	ΣΛΟΒΑΚΙΑ	ΣΛΟΒΕΝΙΑ
Πληθυσμός	7,8 εκατ.	21,7 εκατ.	1,4 εκατ.	2,4 εκατ.	3.5 εκατ.	5,4 εκατ.	2,0 εκατ.
Ένοπλες Δυνάμεις	68.400	99.200	5.500	5.500	13.500	26.200	9.000
Έφεδροι	303.000	130.000	24.000	14.000	25.000	20.000	20.000
Παραστρατιωτικές δυνάμεις	34.000	79.900	2.600	3.200	13.800	4.700	4.500
ΑΕΠ	\$15,7 δις.	\$58,6 δις.	\$6,3 δις.	\$8,4 δις.	\$13,9 δις.	\$22,7 δις.	\$27,4 δις.
Αμυντικές	\$378 εκατ.	\$999 εκατ.	\$93	\$141	\$233 εκατ.	\$439	\$454

³ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε www.nato.int/issues

⁴ *Ελευθεροτυπία*, 21 Ιανουαρίου 2004.

⁵ *Ελευθεροτυπία*, 29 Μαρτίου 2004.

δαπάνες			ΕΚΑΤ.	ΕΚΑΤ.		ΕΚΑΤ.	ΕΚΑΤ.
---------	--	--	-------	-------	--	-------	-------

Πηγή: *Ελευθεροτυπία*, 30 Μαρτίου 2004.

- Αναθεωρήθηκε η Δομή Διοικήσεως της Συμμαχίας προκειμένου να ανταποκρίνεται στις νέες δεδομένες συνθήκες (διεύρυνση του ΝΑΤΟ, ενδυνάμωση της συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας, ενεργός ανάμιξη των Εταίρων και των μη νατοϊκών χωρών στις επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ, ανάδυση ασύμμετρων απειλών). Η νέα Δομή Διοικήσεως, σύμφωνα με την απόφαση της 12^{ης} Ιουνίου 2003 των Υπουργών Αμύνης του ΝΑΤΟ, περιλαμβάνει δύο Διοικήσεις στο στρατηγικό επίπεδο: την Συμμαχική Διοίκηση Επιχειρήσεων (ΑCO), ο επικεφαλής της οποίας (SACEUR) αναλαμβάνει την υποχρέωση να πραγματοποιεί τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων του ΝΑΤΟ σε όλη την περιοχή ευθύνης της Συμμαχίας (Area of Responsibility), και την Συμμαχική Διοίκηση Μετασχηματισμού (ΑCT), ο Διοικητής της οποίας (SACT) είναι επιφορτισμένος με την ευθύνη της βελτίωσης της στρατιωτικής αποτελεσματικότητας της Συμμαχίας μέσω του μετασχηματισμού των στρατιωτικών δομών του ΝΑΤΟ, των δυνάμεών του, των δυνατοτήτων του και των δογμάτων του. Ακόμη δημιουργούνται τρία αρχηγεία διακλαδικών δυνάμεων σε επιχειρησιακό επίπεδο και έξι σε τακτικό ενώ καταργείται ο Ανώτατος Συμμαχικός Διοικητής Ατλαντικού (SACLANT).⁶
- Συμφωνήθηκε η δημιουργία μιας τεχνολογικά προηγμένης Δύναμης Αντίδρασης (ΝΑΤΟ Response Force/NRF), κατόπιν αμερικανικής πρωτοβουλίας. Η NRF θα είναι μία πολυεθνική, διακλαδική δύναμη, περιορισμένου μεγέθους, με σύγχρονο και εξειδικευμένο εξοπλισμό, που θα συμμετέχει σε όλο το φάσμα των συμμαχικών επιχειρήσεων (άρθρου 5 και μη) κατόπιν αποφάσεως του Βορειοατλαντικού Συμβουλίου (ΝΑC). Η NRF δεν θα είναι συγκροτημένη δύναμη σε καιρό ειρήνης, εκτός από τον πυρήνα του Επιχειρησιακού της Στρατηγείου. Οι δυνάμεις της όμως θα βρίσκονται σε κατάσταση υψηλής ετοιμότητας

⁶ Βλ. σχετικά διαγράμματα στις σελίδες 23 και 24. Στο πλαίσιο της νέας Δομής Διοικήσεως, η Ελλάδα διατήρησε το Κέντρο για Συνδυασμένες Αεροπορικές Επιχειρήσεις (CAOC) στη Λάρισα και ανέλαβε τη δέσμευση να δημιουργήσει στη Σούδα ένα Επιχειρησιακό Κέντρο Εκπαίδευσης Ναυτικής Αποτροπής. Τα επιχειρήματα που προέβαλε η Ελλάδα προκειμένου να πετύχει τους στόχους της ήταν τα εξής: «1) Τη γεωστρατηγική θέση της χώρας στο νέο περιβάλλον ασφαλείας που διαμορφώνεται στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, την Ανατολική Μεσόγειο και την Μέση Ανατολή. 2) Τον ενισχυτικό της ρόλο στην ενσωμάτωση της Βουλγαρίας και της Ρουμανίας στις νατοϊκές στρατιωτικές δομές. 3) Τον κεντρικό της ρόλο στην ενσωμάτωση της Αλβανίας, της ΠΓΔΜ, της Κροατίας και της Σερβίας στις ευρω-ατλαντικές δομές. 4) Την προστιθέμενη αξία των ελληνικών προτάσεων, ειδικά υπό το πρίσμα της ανάγκης για αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό συγκεκριμένων υπαρχουσών, αλλά πεπαλαιωμένων δομών. 5) Το πρόσθετο πλεονέκτημα της ενίσχυσης της σταθερότητας στη Νότια Πτέρυγα, μέσω της εξάλειψης γνωστών θεμάτων που δημιουργούσαν τριβές. 6) Τέλος, και σημαντικότερο, την ισχυρή υποστήριξη από την Ελλάδα όλων των επιχειρήσεων που ανελήφθησαν μετά την 11^η Σεπτεμβρίου για την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας, και ειδικότερα, σε πρακτικούς όρους, την άνευ όρων χρησιμοποίηση της ναυτικής βάσης της Σούδας, καθώς και άλλων βασικών εγκαταστάσεων, παράλληλα με το δικαίωμα ελεύθερων υπερπτήσεων στον ελληνικό εναέριο χώρο», *Καθημερινή*, 18 Μαΐου 2003.

και θα πρέπει να είναι σε θέση να επιχειρούν αυτοτελώς για διάστημα 30 ημερών.

Στην NRF θα συμμετέχουν δυνάμεις και προσωπικό από τη Δομή Διοικήσεως και τη Δομή Δυνάμεων του NATO. Επιπρόσθετα, προβλέπεται η συμμετοχή και εθνικών δυνάμεων από τα κράτη μέλη της Συμμαχίας, πέραν αυτών που έχουν δηλωθεί στη «δεξαμενή δυνάμεων» του NATO, εφόσον έχουν πιστοποιηθεί από τον Ανώτατο Συμμαχικό Διοικητή Επιχειρήσεων ότι καλύπτουν τις επιχειρησιακές απαιτήσεις της NRF. Η ρύθμιση αυτή ανταποκρίνεται σε επίμονη απαίτηση της Γαλλίας για ευελιξία στον τρόπο συνθέσεως των δυνάμεων της NRF, δεδομένου ότι η χώρα αυτή δεν συμμετέχει στον συμμαχικό αμυντικό σχεδιασμό.

Η NRF τέθηκε σε αρχική επιχειρησιακή ετοιμότητα στις 13 Οκτωβρίου του 2004 και προβλέπεται να τεθεί σε πλήρη επιχειρησιακή ετοιμότητα τον Οκτώβριο του 2006 όταν και προγραμματίζεται το μέγεθός της να είναι της τάξης των 21.000 ανδρών. Η συγκρότηση της NRF θα προσαρμόζεται στις απαιτήσεις μιας συγκεκριμένης επιχείρησης. Σε γενικές γραμμές πάντως, θα αποτελείται από μία ταξιαρχία η οποία θα συγκροτείται από πέντε τάγματα, μια ναυτική δύναμη η οποία θα συντίθεται, μεταξύ άλλων, από αμφίβιες δυνάμεις, ναρκαλιευτικά και πλοία υποστηρίξεως και ένα αεροπορικό στοιχείο το οποίο θα είναι σε θέση να διεξάγει 200 εξόδους (sorties) την ημέρα.

Στο πλαίσιο της νέας Δομής Διοικήσεως, ο SACEUR θα έχει την επιχειρησιακή εποπτεία της NRF ενώ ο SACT θα είναι υπεύθυνος για τη προσαρμογή των δυνατοτήτων της δυνάμεως στις μελλοντικές απαιτήσεις και τη διαμόρφωση του δόγματος που θα διέπει την λειτουργία της. Κατόπιν αποφάσεως του SACEUR ο επιχειρησιακός έλεγχος των NRF 1 και 2 ανατέθηκε στο Διακλαδικό Αρχηγείο Δυνάμεων του Μπρούνσουμ (Ολλανδία) ενώ από 1^{ης} Ιουλίου 2004 ο έλεγχος της NRF 3 και 4 μεταφέρθηκε στο Διακλαδικό Αρχηγείο Δυνάμεων της Νάπολης (Ιταλία). Στις 28 Ιουνίου 2005, το Διακλαδικό Αρχηγείο της Λισσαβόνας (Πορτογαλία) ανέλαβε την διοίκηση της NRF 5 και 6. Στις 15 Οκτωβρίου 2003, πραγματοποιήθηκε η επίσημη παρουσίαση της NRF 1, ενώ από τις 28 Μαρτίου έως τις 14 Απριλίου 2005, η NRF διεξήγαγε την πρώτη της ζωντανή άσκηση (Noble Javelin 05) στα Κανάρια Νησιά. Για την πιστοποίηση της πλήρους επιχειρησιακής ετοιμότητας της NRF προβλέπεται η διεξαγωγή ασκήσεως στα μέσα του 2006 στο Πράσινο Ακρωτήριο (Cape Verde).⁷

- Αποφασίστηκε η ανανέωση και ο εκσυγχρονισμός των οπλικών συστημάτων των κρατών μελών μέσω της λεγόμενης Πρωτοβουλίας Δυνατοτήτων της Πράγας (Prague Capabilities Commitment/PCC).⁸

Η πρωτοβουλία αυτή έλκει την καταγωγή της από τα τρομοκρατικά χτυπήματα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου και την επακόλουθη ανάγκη αποκτήσεως ειδικών μέσων και δυνατοτήτων που θα επιτρέπουν στις συμμαχικές δυνάμεις να αντιμετωπίζουν τις νέες απειλές και να ανταποκρίνονται στο νέο ρόλο και στις νέες αποστολές τους. Συγχρόνως ανταποκρίνεται και στην πάγια αμερικανική θέση για αύξηση των αμυντικών δαπανών των ευρωπαϊών συμμάχων.

⁷ www.nato.int/issues/nrf/index.html

⁸ www.nato.int/issues/capabilities/index.html

Σε αντίθεση με την ανάλογη προηγούμενη πρωτοβουλία (Πρωτοβουλία Αμυντικών Δυνατοτήτων/Defence Capabilities Initiative), η PCC επικεντρώνεται σε συγκεκριμένους τομείς, με σαφή καταμερισμό υποχρεώσεων μεταξύ των συμμάχων, συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα υλοποίησης και διακριτή «πολιτική ορατότητα», κατά τρόπον ώστε να καθίσταται δύσκολη κάθε αθέτηση ή υπαναχώρηση από υπεσχημένα. Οι κύριοι τομείς της PCC είναι:

- προστασία από χημικές, βιολογικές, ραδιολογικές και πυρηνικές επιθέσεις,
- υπεροχή στο επίπεδο διοίκησης, επικοινωνιών και πληροφοριών,
- βελτίωση της διαλειτουργικότητας μεταξύ ανεπτυγμένων δυνάμεων (deployed forces),
- ταχεία ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων.

Ο συνολικός αριθμός των δεσμεύσεων στο πλαίσιο της PCC είναι 465. Από αυτές, 40% (186) αποσκοπούν στην κάλυψη κενών βραχυπρόθεσμα (2003-2005), 37% (173) στην αντιμετώπιση ελλείψεων της Συμμαχίας μεσοπρόθεσμα (2006-2008), ενώ οι υπόλοιπες (106) είναι σχεδιασμένες να υλοποιηθούν από το 2009 και μετά.

Εκ των 465 δεσμεύσεων, ορισμένες πρόκειται να πραγματοποιηθούν μέσω της διαδικασίας role sharing (πρόκειται για την περίπτωση εκείνη κατά την οποία δύο ή περισσότερα κράτη μέλη της Συμμαχίας συμμετέχουν με εθνικά μέσα στην προσπάθεια για την απόκτηση από τη Συμμαχία μιας πολυεθνικής δυνατότητας) και άλλες μέσω του role specialization (αφορά τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας σύμμαχος εξειδικεύεται στην ανάπτυξη μιας συγκεκριμένης δυνατότητας η οποία δεν συμπεριλαμβάνεται στον εθνικό σχεδιασμό αλλά αποκτάται με κριτήριο την κάλυψη των αναγκών του NATO).

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των νατοϊκών επιτελών, η υλοποίηση και των 465 δεσμεύσεων της PCC θα έχει ως αποτέλεσμα:

- τον τετραπλασιασμό των διαθέσιμων ευρωπαϊκών μεταγωγικών αεροσκαφών,
- την αύξηση κατά 40% του αριθμού των ευρωπαϊκών αεροσκαφών εναέριου ανεφοδιασμού,
- την αύξηση κατά 40% του αριθμού των ευρωπαϊκών precision guided weapons,
- τον εφοδιασμό των περισσότερων νατοϊκών μονάδων ταχείας αναπτύξεως με σύγχρονο εξοπλισμό για την προστασία από πυρηνικές, βιολογικές, ραδιολογικές και χημικές επιθέσεις,
- τον εξοπλισμό των νατοϊκών πολυεθνικών αρχηγείων με ασφαλείς δυνατότητες επικοινωνίας,
- την εξέλιξη του προγράμματος Alliance Ground Surveillance,
- την επιτάχυνση των προγραμμάτων για την απόκτηση UAVs, και
- την εγγυημένη πρόσβαση του NATO σε θαλάσσια μέσα στρατηγικής μεταφοράς (strategic sealift).

Κατά το τελευταίο διάστημα, τα κράτη μέλη του NATO πιέζονται, με όλους τους τρόπους και σε όλα τα επίπεδα, να δεσμευθούν για την υλοποίηση των αναλογουσών

σε καθένα υποχρεώσεων. Στο πλαίσιο αυτό επισημάνθηκαν στην Ελλάδα οι εξής εφτά τομείς ως θέματα προτεραιότητας γι αυτήν:

- η απόκτηση συλλογικών υποδομών για την αντιμετώπιση πυρηνικών, βιολογικών, ραδιολογικών και χημικών απειλών,
- η απόκτηση θαλάσσιων μέσων στρατηγικής μεταφοράς,
- η διάθεση 15 πλήρως εξοπλισμένων μαχητικών αεροσκαφών και μίας ταξιαρχίας για την υποστήριξη δυνάμεων που θα βρίσκονται σε αποστολές,
- η απόκτηση αεροσκαφών εναέριου ανεφοδιασμού καυσίμων,
- η αναβάθμιση των συστημάτων Patriot σε PAC-3,
- η απόκτηση μεταφορικών αεροσκαφών μεγάλης δυναμικότητας τύπου A-400 ή C-17, και
- η συμμετοχή στο πρόγραμμα Alliance Ground Surveillance.

Από ελληνικής πλευράς τονίζεται αφενός το πολύ υψηλό ποσοστό του ΑΕΠ που διατίθεται για την άμυνα και αφετέρου η ύπαρξη συγκεκριμένης απειλής εξ ανατολών, παράγοντες που δεν επιτρέπουν ούτε την αύξηση των αμυντικών δαπανών ούτε όμως και τη ριζική αναθεώρηση των προτεραιοτήτων στα ελληνικά εξοπλιστικά προγράμματα. Η Ελλάδα ανταποκρίνεται στη πρωτοβουλία αυτή στους τομείς που εξυπηρετούν και τις εθνικές ανάγκες παράλληλα με τις συμμαχικές (η Ελλάδα έχει αναλάβει συνολικά 23 δεσμεύσεις), καθώς οι δύο προαναφερθέντες παράγοντες είναι καθοριστικοί για τη διαμόρφωση των ελληνικών εξοπλιστικών προγραμμάτων.

- Εγκρίθηκε η αναβάθμιση των πολιτικών και πρακτικών πτυχών του Μεσογειακού Διαλόγου.⁹ Δύο χρόνια αργότερα, στη Σύνοδο Κορυφής του NATO στην Κωνσταντινούπολη, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων της Συμμαχίας αποφάσισαν «...να προσκαλέσουν τους Μεσογειακούς εταίρους να εγκαθιδρύσουν μια πιο φιλόδοξη και διευρυμένη συνεργασία, η οποία θα βασίζεται στην αρχή της κοινής ιδιοκτησίας (joint ownership) και η οποία θα λαμβάνει υπ' όψιν της τα συγκεκριμένα συμφέροντα και τις ανάγκες τους. Ο κύριος στόχος αυτής της συνεργασίας θα είναι η συνεισφορά στην εμπέδωση της περιφερειακής ασφάλειας και σταθερότητας μέσω της ενισχυμένης πρακτικής συνεργασίας η οποία θα συμπεριλαμβάνει την ενδυνάμωση του υφιστάμενου πολιτικού διαλόγου, την επίτευξη της διαλειτουργικότητας, την προώθηση της αμυντικής αναθεώρησης και την συνεισφορά στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας».¹⁰

Στο πλαίσιο αυτό αποφασίστηκε να καταβληθούν προσπάθειες, μεταξύ άλλων, για την εξοικείωση των χωρών του Μεσογειακού Διαλόγου με τις διαδικασίες μετασχηματισμού της Συμμαχίας, την επίτευξη στρατιωτικής διαλειτουργικότητας μέσω της συμμετοχής των Μεσογειακών εταίρων σε επιλεγμένες ασκήσεις και άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες του NATO, την προώθηση του δημοκρατικού ελέγχου

⁹ Οι χώρες του Μεσογειακού Διαλόγου είναι η Αλγερία, η Αίγυπτος, το Ισραήλ, η Ιορδανία, η Μαυριτανία, το Μαρόκο και η Τυνησία.

¹⁰ Παράγραφος 36 Ανακοινωθέντος Συνόδου Κορυφής Κωνσταντινούπολης, www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm

των ενόπλων δυνάμεων των χωρών του Μεσογειακού Διαλόγου, την ανταλλαγή πληροφοριών και τη ναυτική συνεργασία – ιδίως στο πλαίσιο της επιχείρησης Active Endeavour – με στόχο την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, την ενδυνάμωση της συνεργασίας των Μεσογειακών εταίρων με το Ευρω-Ατλαντικό Κέντρο Συντονισμού Αντιμετώπισης Καταστροφών (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre), την συμμετοχή εκπροσώπων χωρών του Μεσογειακού Διαλόγου στο Κολέγιο Αμύνης του NATO στη Ρώμη και, τέλος, την χρήση μηχανισμών PfP (Συνεργασία για την Ειρήνη/Partnership for Peace) προκειμένου να βελτιωθεί η ικανότητα των Συμμαχικών Δυνάμεων και των δυνάμεων των χωρών του Μεσογειακού Διαλόγου να λειτουργούν από κοινού σε μελλοντικές επιχειρήσεις του NATO.¹¹

Παράλληλα στην Κωνσταντινούπολη υιοθετήθηκε και η λεγόμενη «Πρωτοβουλία Συνεργασίας της Κωνσταντινούπολης» (Istanbul Cooperation Initiative) για την Ευρύτερη Μέση Ανατολή η οποία, κατ' αρχάς, απευθύνεται στις χώρες του Συμβουλίου του Κόλπου.¹² Σύμφωνα με την Πρωτοβουλία, οι χώρες που ενδιαφέρονται να λάβουν μέρος (εκ των έξι χωρών, τέσσερις έχουν εκδηλώσει ως τώρα ενδιαφέρον συμμετοχής ήτοι το Μπαχρέιν, το Κατάρ, το Κουβέιτ και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα) θα μπορούν, σε διμερές επίπεδο («26+1»), να επιλέξουν από μία μεγάλη ποικιλία τομέων, εκείνους στους οποίους επιθυμούν να συνεργαστούν με το NATO. Οι τομείς αυτοί είναι:

- η παροχή συμβουλών εκ μέρους της Συμμαχίας σχετικά με τον αμυντικό μετασχηματισμό, τις δαπάνες για την άμυνα, τον αμυντικό σχεδιασμό και τον πολιτικο-στρατιωτικό συντονισμό,
- η στρατιωτική συνεργασία και η συμμετοχή σε επιλεγμένες στρατιωτικές ασκήσεις (NATO και PfP ασκήσεις), σε συναφείς εκπαιδευτικές δραστηριότητες και σε επιχειρήσεις του NATO,
- η συνεργασία στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας συμπεριλαμβανομένης της ανταλλαγής πληροφοριών,
- η συνεισφορά στις προσπάθειες που καταβάλει η Συμμαχία για την αποτροπή της διασποράς των όπλων μαζικής καταστροφής,
- η συνεργασία στο ζήτημα της συνοριακής ασφάλειας για την αντιμετώπιση του φαινομένου του λαθρεμπορίου μικρών και ελαφρών όπλων και της παράνομης διακίνησης προσώπων, και
- η συμμετοχή σε ασκήσεις και εκπαιδευτικά προγράμματα με αντικείμενο τον πολιτικό σχεδιασμό εκτάκτου ανάγκης.

Το περί ου ο λόγος μεταλλαγμένο NATO, θα διαθέτει, κατά τον πρώην Γενικό Γραμματέα της Συμμαχίας, λόρδο Ρόμπερτσον, μία «στρατηγική προσαρμοσμένη στην αντιμετώπιση των προκλήσεων του 21^{ου} αιώνα».¹³ Η υπεράσπιση της εδαφικής ακεραιότητας, σύμφωνα με τον ίδιο, «είναι αποστολή του περασμένου αιώνα».¹⁴ Προορισμός του «νέου» NATO θα είναι:

¹¹ Βλ. www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/docu-meddial.htm

¹² Μπαχρέιν, Κουβέιτ, Ομάν, Ομάρ, Σαουδική Αραβία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

¹³ *Το Βήμα*, 17 Νοεμβρίου 2002.

¹⁴ *Ελευθεροτυπία*, 10 Δεκεμβρίου 2002.

- η διασφάλιση της ειρήνης και της σταθερότητας στον κόσμο,
- η καταπολέμηση της τρομοκρατίας,
- η πρόληψη, διαχείριση και επίλυση κρίσεων και συγκρούσεων, και
- η διατήρηση της εύρυθμης λειτουργίας της διατλαντικής σχέσεως.

Αποτελεί αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η διεθνής τρομοκρατία και οι ασύμμετρες απειλές συνιστούν έναν πραγματικό κίνδυνο για την διεθνή ασφάλεια. Η μακροπρόθεσμα λυσιτελής αντιμετώπιση του περίπλοκου αυτού φαινομένου ωστόσο, συναρτάται με την παράλληλη προσπάθεια αφενός της άμβλυνσης των γενεσιουργών αιτίων της τρομοκρατίας αφετέρου της μέριμνας για την επίτευξη της ευρύτερης δυνατής συναίνεσης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκαλούν τα γενεσιουργά αυτά αίτια. Το NATO ασφαλώς διαθέτει μια ειδικευση (niche) και είναι σε θέση να συμβάλει στην στρατιωτική καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η εξάλειψή της όμως, κατά βάθος, απαιτεί τη χρήση της λεγόμενης «ήπιας ισχύος» (soft power). Η Συμμαχική αντιτρομοκρατική δράση θα πρέπει να γίνεται κατά τρόπο σύμφωνο προς τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, επιδεικνύοντας παράλληλα σεβασμό προς τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ύπαρξη ισχυρής νομιμοποιητικής βάσεως και ο σεβασμός των απόψεων άλλων διεθνών οργανισμών (ΟΗΕ, ΟΑΣΕ, Συμβούλιο της Ευρώπης) καθώς και των Ευρωπαίων Συμμάχων που διαθέτουν πολυετή εμπειρία αντιμετώπισης με πολιτικά μέσα των συνθηκών που δημιουργούν την τρομοκρατική προδιάθεση θα προσδώσει στο NATO τη δυνατότητα τόσο της διαμόρφωσης της ευρύτερης δυνατής, σε οικουμενικό επίπεδο, συναίνεσης και στράτευσης στις αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις όσο και την εξουδετέρωση συνεργιών του πληττόμενου στόχου.

Η Ατλαντική Συμμαχία θεωρεί ότι δικαιούται να διαδραματίσει έναν αναβαθμισμένο παρεμβατικό πολιτικό ρόλο, υποστηριζόμενο από προηγμένες στρατιωτικές δυνατότητες. Στο πλαίσιο αυτό, οι ιδέες ανάδειξης του NATO σε Οργανισμό Ασφαλείας με πολιτικές αρμοδιότητες δεν είναι καινοφανείς. Η διεξαγωγή εκλογών στην Ουκρανία, στα Παλαιστινιακά εδάφη, στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν έχουν ελκύσει το ενδιαφέρον των ιθυνόντων της Συμμαχίας, που αισθάνεται ότι είτε με την επιτόπια παρουσία της (Αφγανιστάν), είτε με την εμβέλειά της επηρεάζει πλέον καθοριστικά τις πολιτικές εξελίξεις στον ευρωατλαντικό χώρο αλλά και πέραν αυτού.

Επί του παρόντος, ουδείς δείχνει να διαφωνεί με την «πολιτικοποίηση» του NATO. Η διαφορά συνίσταται στο ότι η ατλαντική (και φιλο-ατλαντική) πτέρυγα αντιλαμβάνεται τον αναβαθμισμένο πολιτικό ρόλο του NATO ως μέσον για την ανάδειξή του σε Οργανισμό Ασφαλείας, ικανό να ποδηγετεί και να υπέρκειται παντός άλλου διεθνούς οργανισμού, με την προοπτική της καταξίωσής του σε θεσμικό ρυθμιστή της διεθνούς έννομης τάξης σε παγκόσμια κλίμακα. Αντιθέτως, οι ευρωπαϊστές αντιλαμβάνονται την «πολιτικοποίηση» ως μέσον εμβάθυνσης του ενδοσυμμαχικού εκδημοκρατισμού, σε αगाστή συνεργασία με τους λοιπούς φορείς της διεθνούς κοινότητας, προς τους οποίους πολλά έχουν επενδύσει.

Ουδείς αντικειμενικός αναλυτής μπορεί σοβαρά να ισχυρισθεί ότι το NATO παράγει ή εξαγει εκδημοκρατισμό. Είναι, πάντως, σε θέση να τον υποστηρίξει έμπρακτα. Τα αποτελέσματα ωστόσο θα κριθούν αναπόδραστα σε βάθος χρόνου: Η κατάσταση στο Αφγανιστάν παραμένει θολή, στο Ιράκ άκρως επικίνδυνη, στο Κοσσυφοπέδιο

ελεγχόμενα τεταμένη, στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη τα ελλείμματα εκδημοκρατισμού καλείται να τα αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η πρόταση του Καγκελαρίου Σρέντερ, για την συγκρότηση μιας Επιτροπής Σοφών (υπάρχουν παραδείγματα στην ιστορία της Συμμαχίας) η οποία θα μελετήσει τη σχέση Ευρώπης-Αμερικής και το 2006 θα υποβάλει ιδέες για την αναθεώρησή της στους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο βαθμό που δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αντιπαράτιθεται εννοιολογικά στην ιδέα της «πολιτικοποίησης» του NATO, παραπέμπει στην απαίτηση για ισότιμη συνδιαμόρφωση της διατλαντικής ατζέντας και για τον εκ νέου καθορισμό των δομών, της λειτουργίας και της οργάνωσης του NATO έτσι ώστε να αποδίδεται η πρόποσα σημασία στην συντελεσμένη πρόοδο στο πεδίο της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Όπως επισήμανε χαρακτηριστικά ο Γερμανός Καγκελάριος «όταν μιλάμε για διατλαντικό διάλογο πρέπει να έχει κανείς λόγο...το NATO έπαυσε από καιρό να είναι το κύριο φόρουμ όπου οι διατλαντικοί σύμμαχοι συζητούν και συντονίζουν τα πλέον σημαντικά στρατηγικά θέματα επικαιρότητας...ο διατλαντικός διάλογος δεν αναγνωρίζει ούτε την αυξανόμενη σημασία της ΕΕ ούτε τις νέες προτάσεις μας για διατλαντική συνεργασία».¹⁵ Αν και ασαφής ακόμα ως προς το περιεχόμενό της, η πρόταση έτυχε της πλήρους απαξίωσης του Γενικού Γραμματέα του NATO και των ΗΠΑ.¹⁶

Παράλληλα, το χρονικό διάστημα από το 1999 ως σήμερα σημαδεύτηκε από σημαντικές εξελίξεις στο πεδίο της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας (ΕΠΑΑ):

- ♦ Ολοκληρώθηκε ο μηχανισμός της ΕΠΑΑ και το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της με την ίδρυση, μεταξύ άλλων, της Επιτροπής Πολιτικής και Ασφάλειας, της Στρατιωτικής Επιτροπής και του Στρατιωτικού Επιτελείου, των υποβοηθητικών τους ομάδων και επιτροπών (Πολιτικο-Στρατιωτική Ομάδα, Ομάδα Εργασίας Στρατιωτικής Επιτροπής, Επιτροπή για τις Πολιτικές Πτυχές της Διαχείρισης των Κρίσεων, Ειδική Ομάδα του Γενικού Στρατιωτικού Στόχου¹⁷) καθώς και των

¹⁵ *Το Βήμα της Κυριακής*, 20 Φεβρουαρίου 2005 και *Ελευθεροτυπία*, 16 Φεβρουαρίου 2005.

¹⁶ «Το NATO είναι αρκετά ζωντανό ώστε να βρει μόνο του τις απαραίτητες απαντήσεις» δήλωσε ο Γενικός Γραμματέας του NATO, Γιαπ ντε Χόοπ Σέφερ ενώ ο εκτελών χρέη πρέσβη των ΗΠΑ στο NATO, Τζον Μ. Κένιγκ, είπε ότι «Πιστεύουμε πως το NATO πρέπει να είναι το πρωτογενές πεδίο διαλόγου για θέματα άμυνας και ασφάλειας μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής», *Καθημερινή*, 21 Απριλίου 2005.

¹⁷ Για την απόκτηση στρατιωτικών ικανοτήτων από την ΕΕ τα κράτη μέλη της ΕΕ καθόρισαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ελσίνκι (10-11 Δεκεμβρίου 1999) τον εξής Γενικό Στρατιωτικό Στόχο (Headline Goal): τα κράτη μέλη, συνεργαζόμενα εθελοντικά σε επιχειρήσεις υπό την ηγεσία της ΕΕ, πρέπει να είναι σε θέση ως το 2003 να αναπτύσσουν εντός 60 ημερών και να υποστηρίζουν επί ένα τουλάχιστον έτος στρατιωτικές δυνάμεις μέχρι και 50.000-60.000 ανδρών, ικανών να εκτελούν το πλήρες φάσμα των αποστολών τύπου Πέτερσπεργκ. Οι δυνάμεις αυτές θα είναι στρατιωτικώς αυτόνομες και θα διαθέτουν το απαιτούμενο δυναμικό διοίκησης, ελέγχου και συλλογής πληροφοριών, διοικητικής μέριμνας, άλλες υπηρεσίες υποστηρίξεως μάχης και, επιπλέον, ανάλογα με την περίπτωση, αεροπορικά και ναυτικά στοιχεία. Τα κράτη μέλη πρέπει να μπορούν να αναπτύσσουν πλήρως τις δυνάμεις αυτές στο επίπεδο αυτό εντός 60 ημερών, στο πλαίσιο δε αυτό, να μπορούν να παρέχουν μικρότερα στοιχεία ανταπόκρισης με πολύ μεγάλη ετοιμότητα διάθεσης και ικανότητα ανάπτυξης. Τα κράτη μέλη πρέπει να μπορούν να διατηρούν την ανάπτυξη αυτή για ένα τουλάχιστον έτος. Προς τούτο, θα απαιτηθεί μια πρόσθετη εφεδρεία αναπτύξιμων μονάδων (και στοιχείων υποστηρίξεως), χαμηλότερης ετοιμότητας, προς αντικατάσταση των αρχικών δυνάμεων.

οργάνων της Γραμματείας του Συμβουλίου (όπως η Μονάδα Σχεδιασμού Πολιτικής και το Κέντρο Αντιμετώπισης Κρίσεων). Επίσης ολοκληρώθηκε η απορρόφηση των αρμοδιοτήτων και οργάνων της Δυτικοευρωπαϊκής Ενώσεως (Δορυφορικό Κέντρο και Ινστιτούτο Μελετών Ασφαλείας).

- ◆ Συνομολογήθηκαν οι μόνιμες διευθετήσεις NATO-Ευρωπαϊκής Ενώσεως και διαμορφώθηκε ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο συνεργασίας των δύο Οργανισμών.
- ◆ Αποφασίστηκε: α) η δημιουργία ευρωπαϊκού πυρήνα στο Ανώτατο Στρατηγείο Συμμαχικών Δυνάμεων Ευρώπης (SHAPE), που θα ασχολείται με τον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με προσφυγή στα μέσα και στις δυνατότητες του NATO, β) η ενίσχυση του Στρατιωτικού Επιτελείου της ΕΕ με ομάδα αξιωματικών που θα ασχολούνται με τον πολιτικο-στρατιωτικό σχεδιασμό και τη διοίκηση των αυτόνομων επιχειρήσεων, που θα είναι όμως χαμηλών απαιτήσεων και γ) ο διορισμός συνδέσμων του NATO στο Στρατιωτικό Επιτελείο της ΕΕ.
- ◆ Επιτεύχθηκε η ολοκλήρωση της επιχειρησιακής ικανότητας της ΕΕ, η οποία επέτρεψε αφενός την ανάληψη αυτόνομων ή με προσφυγή στα μέσα και στις δυνατότητες της Ατλαντικής Συμμαχίας, στρατιωτικών και αστυνομικών επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων στη Βοσνία, στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας και στο Κονγκό (European Union Police Mission, Concordia, Proxima, Artemis) και αποστολών παροχής συμβουλών για την αναδιάρθρωση της αστυνομίας και την μεταρρύθμιση των δυνάμεων ασφαλείας στο Κονγκό (EUPOL-Kinshasa, EUSEC DR) αφετέρου τη δρομολόγηση της διαδοχής της δύναμης SFOR του NATO στη Βοσνία από την EUFOR (επιχείρηση Althea). Επιπλέον, στις 16 Ιουλίου 2004, εγκαινιάστηκε η πρώτη, στο πλαίσιο της ΕΠΑΑ, επιχείρηση κράτους δικαίου στη Γεωργία (επιχείρηση EUJUST Themis). Τέλος, τον Ιούλιο του 2005, αναμένεται η συγκρότηση μιας αποστολής με αντικείμενο την εκπαίδευση εκτός Ιράκ υψηλόβαθμων ιρακινών δικαστών, αστυνομικών, ανακριτών και σωφρονιστικών υπαλλήλων στον τομέα του κράτους δικαίου και της αστυνομίας (EUJUST LEX).
- ◆ Προωθήθηκε σε σημαντικό βαθμό η ανάπτυξη των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΕ και η κάλυψη των κενών και των ελλείψεων μέσω της προόδου που σημειώθηκε στον τομέα της συγκρότησης ενός Ευρωπαϊκού Αμυντικού Οργανισμού, της ολοκλήρωσης και της έναρξης της λειτουργίας του Μηχανισμού Ανάπτυξης Δυνατοτήτων της ΕΕ (Capability Development Mechanism), της εξέλιξης του Ευρωπαϊκού Σχεδίου Δράσης για την απόκτηση Δυνατοτήτων (European Capability Action Plan), και της υιοθέτησης ενός νέου Γενικού Στρατιωτικού Στόχου με χρονικό ορίζοντα το 2010 (Headline Goal 2010). Η ουσία του «Γενικού Στρατιωτικού Στόχου 2010», ο οποίος εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Βρυξελλών της 17^{ης} και 18^{ης} Ιουνίου 2004, συμπυκνώνεται στην παράγραφο 2 του σχετικού κειμένου: «Τα κράτη μέλη αποφάσισαν να θέσουν ένα νέο Γενικό Στρατιωτικό Στόχο επί τη βάση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφαλείας, του μετασχηματισμού του στρατηγικού περιβάλλοντος και της εξέλιξης της τεχνολογίας. Τα διδάγματα από τις επιχειρήσεις που διεξήγαγε η ΕΕ θα ληφθούν επίσης υπ' όψιν. Έχοντας ως βάση τον Γενικό Στρατιωτικό Στόχο και τους στόχους δυνατοτήτων του Ελσίνκι και αναγνωρίζοντας ότι οι υφισταμένες ελλείψεις απαιτείται να καλυφθούν, τα κράτη μέλη αποφάσισαν να δεσμευθούν ούτως ώστε το 2010 να είναι σε θέση να αντιδρούν έγκαιρα και αποφασιστικά κάνοντας χρήση μιας πλήρους

συνεκτικής προσέγγισης που θα καλύπτει το πλήρες φάσμα των επιχειρήσεων διαχείρισης κρίσεων όπως αυτές καταγράφονται στη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτές περιλαμβάνουν ανθρωπιστικές αποστολές και αποστολές διάσωσης, αποστολές διατήρησης της ειρήνης, αποστολές επέμβασης μάχιμων δυνάμεων για τη διαχείριση κρίσεων καθώς και για την αποκατάσταση της ειρήνης. Επίσης, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας, αυτές μπορούν επιπρόσθετα να συμπεριλαμβάνουν και επιχειρήσεις αφοπλισμού, παροχής υποστήριξης προς τρίτες χώρες για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και συνδρομής για την αναδιάρθρωση του τομέα ασφαλείας. Η ΕΕ πρέπει να μπορεί να δρα πριν την έναρξη μιας κρίσεως και η προληπτική εμπλοκή (preventive engagement) μπορεί να αποτρέψει την επιδείνωση μιας καταστάσεως. Η ΕΕ πρέπει να διατηρήσει την ικανότητα διεξαγωγής συνεχόμενων επιχειρήσεων διατηρώντας έτσι την ίδια στιγμή διαφορετικές επιχειρήσεις σε διάφορα επίπεδα εμπλοκής».¹⁸

- ♦ Αποφασίστηκε στη Διάσκεψη Δέσμευσης Στρατιωτικών Δυνατοτήτων (Βρυξέλλες, 22 Νοεμβρίου 2004) η δημιουργία 13 «Τακτικών Σχηματισμών Μάχης» ως το 2007.¹⁹ Ένας «Τακτικός Σχηματισμός Μάχης» θα αποτελείται από 1.500 άνδρες και θα έχει στη διάθεσή του τα απαραίτητα στοιχεία υποστήριξης μάχης και στρατηγικής μεταφοράς που θα του επιτρέπουν να αναπτύσσεται εντός 5-10 ημερών από την λήψη της απόφασης της ΕΕ για την έναρξη μιας στρατιωτικής επιχειρήσεως διαχείρισης κρίσεως που χρήζει ταχείας αντιδράσεως. Ο «Τακτικός Σχηματισμός Μάχης» θα διεξάγει αυτοτελώς επιχειρήσεις ή θα χρησιμοποιείται ως «αρχική δύναμη εισόδου» (initial entry force). Θα μπορεί δε, να παραμείνει στο πεδίο της κρίσης για διάστημα 30-120 ημερών. Οι «Τακτικοί Σχηματισμοί Μάχης» θα χρησιμοποιούνται κατά κύριο λόγο για την ικανοποίηση αιτημάτων των Ηνωμένων Εθνών ενώ θα λειτουργούν συμπληρωματικά με τη Δύναμη Αντίδρασης του NATO. Φιλοδοξία της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να μπορεί να διεξάγει το 2007 δύο συνεχόμενες επιχειρήσεις σε απόσταση 6.000 χιλιομέτρων από τις Βρυξέλλες
- ♦ Εγκρίθηκε ένα Σχέδιο Δράσης για την μη στρατιωτική διαχείριση των κρίσεων (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Βρυξελλών, 17-18 Ιουνίου 2004) σύμφωνα με το οποίο η Ευρωπαϊκή Ένωση «θα πρέπει να καταστεί πιο φιλόδοξη όσον αφορά τους στόχους που θέτει για την μη στρατιωτική διαχείριση των κρίσεων και πιο ικανή στο να τους υλοποιεί. Προκειμένου κάτι τέτοιο να γίνει εφικτό [η ΕΕ] πρέπει να μπορεί να χρησιμοποιεί όλα τα μέσα που εν δυνάμει βρίσκονται στη διάθεσή της (Ευρωπαϊκή Κοινότητα, ΚΕΠΠΑ/ΕΠΑΑ, κράτη μέλη) επιλέγοντας εκείνα που θα της επιτρέψουν να πετύχει τους στόχους της διατήρησης της ειρήνης και της σταθερότητας και της ανάπτυξης σε περιοχές και χώρες όπου έχουν

¹⁸ *Headline Goal 2010*, <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>

¹⁹ «Η Ελλάδα, μέσω του υπουργού Άμυνας, Σπήλιου Σηλιωτόπουλου, επιβεβαίωσε τη συνεισφορά της, η οποία συνοψίζεται ως εξής: Πολιτική προστασία: 180 αστυνομικούς όλων των ειδικοτήτων, 20 στελέχη κράτους δικαίου (δικαστές κλπ), 6 στελέχη πολιτικής διοίκησης, 9 στελέχη υποστήριξης γραφείων των ειδικών εκπροσώπων της ΕΕ, 13 εμπειρογνώμονες, 78 μέλη συνεργείων, 13 στελέχη για τις αποστολές επιτήρησης. Σύνολο 319 άτομα. Στρατιωτική συμμετοχή: 1 λόχο πεζοναυτών, 1 αρματαγωγό και το Πολυεθνικό Συντονιστικό Κέντρο Στρατηγικών Θαλάσσιων Μεταφορών. Η χώρα μας από κοινού με την Ιταλία, Ισπανία και Πορτογαλία δεσμεύθηκε να προσφέρει έναν Τακτικό Σχηματισμό Μάχης κατά το πρώτο εξάμηνο του 2006», *Ελευθεροτυπία*, 23 Νοεμβρίου 2004.

ξεσπάσει κρίσεις».²⁰ Υιοθετήθηκε επίσης, ένας Γενικός Μη Στρατιωτικός Στόχος με καταληκτική ημερομηνία το 2008.

- ♦ Διεξήχθη σε συνέχεια της πρώτης άσκησης διαχείρισης κρίσεων (22-28 Μαΐου 2002), άσκηση της ΕΕ το σενάριο της οποίας προέβλεπε την προσφυγή της Ένωσης σε μέσα και δυνατότητες του NATO (19-25 Νοεμβρίου 2003).
- ♦ Δημιουργήθηκε ένας μηχανισμός διαχείρισης της χρηματοδότησης των κοινών δαπανών των στρατιωτικών επιχειρήσεων της ΕΕ.
- ♦ Εκπονήθηκε μία Γενική Αντίληψη για την συμβολή της ΕΠΑΑ στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η Αντίληψη αυτή, οριοθετεί το γενικό πλαίσιο για την εμπλοκή των στρατιωτικών δυνατοτήτων της ΕΠΑΑ στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής Ασφάλειας (προληπτική εμπλοκή/preventive engagement).
- ♦ Μελετήθηκαν τρόποι παροχής αρωγής στις χώρες της Αφρικής και στην Αφρικανική Ένωση για την εμπέδωση της ασφάλειας και της ειρήνης στην αφρικανική ήπειρο.
- ♦ Σημειώθηκε, τέλος, μία ενδυνάμωση της σχέσεως ΕΕ-ΟΗΕ και ενισχύθηκε ο διάλογος και η συνεργασία για θέματα ασφάλειας και άμυνας με τους Μεσογειακούς εταίρους.

Επίσης, δημιουργήθηκε μια ευρωπαϊκή δύναμη στρατοχωροφυλακής (European Gendarmerie Force)²¹ και καταρτίστηκαν οι διατάξεις της Συνταγματικής Συνθήκης για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και την ΕΠΑΑ, οι οποίες εισάγουν οκτώ καινοτόμες προβλέψεις:

- 1. Δημιουργείται η θέση του Υπουργού Εξωτερικών της Ένωσης.** Ο ρόλος του θα συνίσταται στην άσκηση της ΚΕΠΠΑ και της ΕΠΑΑ. Ο Υπουργός Εξωτερικών θα προεδρεύει του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων και θα κατέχει μία εκ των θέσεων Αντιπροέδρου της Επιτροπής.
- 2. Συγκροτείται μία Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης.** Η υπηρεσία αυτή θα συνεργάζεται στενά με τις διπλωματικές υπηρεσίες των κρατών μελών και θα απαρτίζεται από υπαλλήλους των αρμοδίων διευθύνσεων της Γενικής Γραμματείας του Συμβουλίου και της Επιτροπής καθώς και αποσπασμένο προσωπικό των εθνικών διπλωματικών υπηρεσιών.
- 3. Συγκροτείται ο Ευρωπαϊκός Αμυντικός Οργανισμός.** Αυτός θα έχει ως αποστολή τον συντονισμό των ενεργειών των κρατών μελών της ΕΕ στον τομέα της ανάπτυξης αμυντικών δυνατοτήτων, της έρευνας, των προμηθειών και των εξοπλισμών.
- 4. Εισάγεται μία ρήτρα «αμοιβαίας συνδρομής»** η οποία προβλέπει την αμοιβαία υποχρέωση όλων των κρατών μελών της Ένωσης να παράσχουν βοήθεια «με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους» σε όποιο από αυτά αποτελέσει «αντικείμενο ένοπλης επίθεσης στο έδαφός του». Η ρήτρα αυτή

²⁰ *Draft Action Plan for Civilian Aspects of ESDP*, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/misc/81344.pdf

²¹ Η συγκρότησή της συμφωνήθηκε στις 17 Σεπτεμβρίου 2004. Η δύναμη θα απαρτίζεται από 3.000 στρατοχωροφύλακες από τη Γαλλία, την Ιταλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία και την Ολλανδία. Η έδρα της θα είναι στη βορειο-ανατολική Ιταλία (Vicenza) και ο πρώτος διοικητής της θα είναι Γάλλος, 20 Σεπτεμβρίου 2004, <http://www.EUobserver.com>

αποσυνδέθηκε από την έννοια της κοινής άμυνας και εμπλουτίστηκε με την αναφορά στο NATO και στο ρόλο του ως φορέα της συλλογικής άμυνας των κρατών μελών της ΕΕ που είναι και μέλη της Συμμαχίας. Επιπλέον, προστέθηκε μία φράση, κατόπιν εισηγήσεως της Ελλάδας, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι «ουδέτερες» χώρες της Ένωσης και να καταστεί σαφές ότι η εκ μέρους τους εφαρμογή της ρήτρας δεν αναιρεί τις συνταγματικές ρυθμίσεις τους ή το ειδικό καθεστώς ασφαλείας τους

5. Καθιερώνεται η **δυνατότητα ανάθεσης από το Συμβούλιο της εκτέλεσης κάποιας αποστολής της Ένωσης σε ομάδα κρατών μελών** που το επιθυμούν και διαθέτουν τις αναγκαίες ικανότητες για την εν λόγω αποστολή. Αυτά τα κράτη μέλη, σε συνεργασία με τον Υπουργό Εξωτερικών της Ένωσης, θα συμφωνούν μεταξύ τους ως προς τη διαχείριση της αποστολής.
6. Καθιερώνεται η «**διαρθρωμένη συνεργασία**». Σε αυτή θα συμμετέχουν τα κράτη μέλη που πληρούν υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και έχουν αναλάβει πιο δεσμευτικές υποχρεώσεις για τις πλέον απαιτητικές αποστολές της Ένωσης. Τα κριτήρια και οι υποχρεώσεις για τη συμμετοχή στη διαρθρωμένη συνεργασία απαριθμούνται σε σχετικό πρωτόκολλο. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του εν λόγω πρωτοκόλλου τα κράτη μέλη της ΕΕ «αναλαμβάνουν τη δέσμευση, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της Συνθήκης για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης: α) να προβούν στην εντατικότερη ανάπτυξη των αμυντικών τους δυνατοτήτων, μέσω της ανάπτυξης των εθνικών τους συνεισφορών και της συμμετοχής, ενδεχομένως, σε πολυεθνικές δυνάμεις, στα κύρια ευρωπαϊκά προγράμματα εξοπλισμού και στις δραστηριότητες του Ευρωπαϊκού Οργανισμού στον τομέα της ανάπτυξης των αμυντικών δυνατοτήτων, της έρευνας, των προμηθειών και των εξοπλισμών και β) να έχουν την δυνατότητα να παράσχουν, το αργότερο ως το 2007, είτε σε εθνικό επίπεδο, είτε ως συνιστώσες πολυεθνικών σωμάτων δυνάμεων, μάχιμες μονάδες ειδικευμένες για τις προβλεπόμενες αποστολές, οι οποίες από τακτική άποψη θεωρούνται ως μάχιμοι σχηματισμοί, περιλαμβανομένης της μεταφοράς και του εφοδιασμού, με στοιχεία υποστήριξης, ικανές να αναλάβουν, εντός 5 ως 30 ημερών, αποστολές οι οποίες προβλέπονται στο άρθρο III-309, ιδίως σε ανταπόκριση σε αιτήματα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, και ικανές να παραμείνουν σε δράση επί αρχική περίοδο 30 ημερών που μπορεί να παραταθεί ως τουλάχιστον 120 ημέρες». Στο σχέδιο της Συνταγματικής Συνθήκης, δεν γίνεται αναφορά στον ελάχιστο αριθμό κρατών που θα απαιτούνται για την έναρξη αυτής της μορφής συνεργασίας. Τα κράτη μέλη που θα επιθυμούν να συμμετάσχουν σε μεταγενέστερο στάδιο θα ενημερώνουν το Συμβούλιο και τον Υπουργό Εξωτερικών της Ένωσης, αλλά η απόφαση επί του αιτήματός τους θα λαμβάνεται μόνο από τα ήδη συνεργαζόμενα κράτη μέλη με ειδική πλειοψηφία. Με ειδική πλειοψηφία θα λαμβάνεται και η απόφαση για την αποπομπή ενός κράτους μέλους. Προβλέπεται επίσης, η εθελούσια αποχώρηση ενός μέλους από τη συνεργασία. Τέλος, η απόφαση για την καθιέρωση της διαρθρωμένης συνεργασίας θα λαμβάνεται από το Συμβούλιο, κατόπιν διαβουλεύσεως με τον Υπουργό Εξωτερικών της Ένωσης, με ειδική πλειοψηφία.
7. Πέραν των ανθρωπιστικών αποστολών, των αποστολών διάσωσης, των αποστολών διατήρησης της ειρήνης, της επέμβασης μάχιμων δυνάμεων στη διαχείριση κρίσεων και των αποστολών αποκατάστασης της ειρήνης, η **Ένωση**

θα μπορεί να αναλαμβάνει εφεξής και κοινές δράσεις αφοπλισμού, αποστολές παροχής συμβουλών και αρωγής επί στρατιωτικών θεμάτων, αποστολές πρόληψης των συγκρούσεων και αποστολές σταθεροποίησης μετά το τέλος των συγκρούσεων. Οι αποστολές αυτές θα μπορούν να συμβάλουν στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

- 8.** Τέλος, εισάγεται και μία **ρήτρα αλληλεγγύης** η οποία προβλέπει την από κοινού δράση των κρατών μελών στην περίπτωση που κάποιο από αυτά δεχθεί τρομοκρατική επίθεση ή πληγεί από «φυσική ή ανθρωπογενή καταστροφή». Η ρήτρα αυτή δεσμεύει όλα τα κράτη μέλη που κινητοποιούν όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών.

Επιπρόσθετα, εκπονήθηκε και υιοθετήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση η Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφαλείας της (ΕΣΑ). Στις 2 Μαΐου 2003, το άτυπο Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών της ΕΕ που έγινε στη Ρόδο και στο Καστελόριζο, ανέθεσε στο Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου και Υπάτο Εκπρόσωπο για την Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, Χαβιέ Σολάνα, να προετοιμάσει μία στρατηγική ασφαλείας για την ΕΕ και να την καταθέσει στη Σύνοδο Κορυφής της Θεσσαλονίκης (20 Ιουνίου 2003). Η απόφαση αυτή ήταν απόρροια από τη μία πλευρά των έντονων διαφωνιών που ξέσπασαν στο εσωτερικό της Ένωσης κατά τη διάρκεια του πολέμου στο Ιράκ και από την άλλη της δημοσιεύσεως της εθνικής στρατηγικής ασφαλείας των ΗΠΑ τον Σεπτέμβριο του 2002 και της βαρύτητας που αυτή αποδίδει στα προληπτικά χτυπήματα (pre-emptive strikes).

Όπως τονίζεται στο προσχέδιο της στρατηγικής ασφαλείας που υιοθετήθηκε στη Θεσσαλονίκη «ως ένωση 25 κρατών με πάνω από 450 εκατομμύρια κατοίκους που παράγουν το ένα τέταρτο του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος της παγκόσμιας παραγωγής, η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί θέλοντας και μη παράγοντα της παγκόσμιας σκηνής, και θα πρέπει να είναι διατεθειμένη να αναλάβει μερίδιο της ευθύνης για την ασφάλεια της υφηλίου».²²

Σύμφωνα με το προσχέδιο, το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δεν έθεσε τέρμα στις απειλές και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ευρωπαϊκές χώρες στο θέμα της ασφάλειας. Η περιοχή των Βαλκανίων αποτελεί το πιο πρόσφατο πειστήριο, ότι ο πόλεμος δεν έχει εκλείψει από την ευρωπαϊκή ήπειρο.²³ Όπως σημειώνεται, «τα τελευταία δέκα χρόνια δεν υπήρξε περιοχή του κόσμου που να μην την άγγιξαν οι συγκρούσεις. Οι περισσότερες από αυτές ήταν εντός των κρατών μάλλον παρά διακρατικές. Στο διάστημα αυτό, ευρωπαϊκές δυνάμεις αναπτύχθηκαν στο εξωτερικό συχνότερα από ότι σε οποιαδήποτε προηγούμενη δεκαετία, και μάλιστα και σε μακρινά μέρη, όπως το Αφγανιστάν, το Κονγκό και το Ανατολικό Τιμόρ. Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι ΗΠΑ βρέθηκαν σε κυρίαρχη θέση ως στρατιωτικός παράγοντας. Καμία άλλη χώρα ή ομάδα χωρών δεν πλησιάζει καν τις στρατιωτικές τους ικανότητες. Παρ' όλα αυτά, καμία χώρα δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τελείως μόνη της τα πολύπλοκα προβλήματα των καιρών μας».²⁴

²² *A secure Europe in a better world*, Θεσσαλονίκη, 20 Ιουνίου 2003, σελίδα 2.

²³ Ο.π., σελίδα 1.

²⁴ Ο.π., σελίδα 2.

Στο εν λόγω κείμενο, γίνεται αναφορά στα χαρακτηριστικά του διεθνούς περιβάλλοντος ασφαλείας και συγκεκριμένα σε προβλήματα όπως η φτώχεια και η υπανάπτυξη, ο μεγάλος αριθμός προσφύγων, η εκτεταμένη διαφθορά και η έλλειψη χρηστής διακυβέρνησης σε πολλές χώρες, τα περιβαλλοντικά προβλήματα και ειδικότερα το «φαινόμενο του θερμοκηπίου» και η ενεργειακή εξάρτηση της Ευρώπης.²⁵

Σε ό,τι αφορά στις απειλές που αντιμετωπίζει η Ένωση, αυτές, κατά το προσχέδιο της Θεσσαλονίκης, είναι τρεις: α) η τρομοκρατία, β) η διασπορά των όπλων μαζικής καταστροφής και γ) τα «αποτυχημένα» κράτη (failed states) και το οργανωμένο έγκλημα.²⁶ Με βάση αυτή την εκτίμηση απειλής, το προσχέδιο της στρατηγικής ασφαλείας, καθορίζει τρεις στρατηγικούς στόχους για την ΕΕ: επέκταση της ζώνης ασφαλείας και ευημερίας γύρω από την Ευρώπη, ενίσχυση των διεθνών πολιτικών και οικονομικών θεσμών και αντιμετώπιση των απειλών.²⁷

Στο τελευταίο τμήμα του προσχεδίου παρατίθεται μία σειρά προτάσεων πολιτικής. Πιο συγκεκριμένα, τονίζεται ότι:

- Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται να αναπτύξει μία στρατηγική κουλτούρα, προκειμένου να καταστεί εφικτή η έγκαιρη, ταχεία και – αν κριθεί απαραίτητο – δυναμική επέμβαση σε διάφορες κρίσεις.
- Για την αντιμετώπιση απειλών και κρίσεων με διαφορετικά δομικά χαρακτηριστικά απαιτείται από πλευράς ΕΕ συνδυασμένη χρήση πολιτικών, οικονομικών και στρατιωτικών μέσων και δυνατοτήτων.
- Η Ένωση οφείλει να αυξήσει τις αμυντικές δαπάνες της.
- Θα πρέπει να υπάρξει αποτελεσματικότερος συντονισμός για την αποφυγή επικαλύψεων στους τομείς των αμυντικών μέσων και δυνατοτήτων.
- Η Ένωση οφείλει να αξιοποιήσει περισσότερο τα μη στρατιωτικά μέσα που έχει στη διάθεσή της σε περιπτώσεις κρίσεων.
- Απαιτείται ένας καλύτερος συντονισμός μεταξύ των διπλωματικών υπηρεσιών των κρατών μελών της ΕΕ και των θεσμικών οργάνων της Ένωσης.
- Θα πρέπει να βελτιωθεί η συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών πληροφοριών.
- Είναι αναγκαία η διεύρυνση του φάσματος των αποστολών τύπου Πέτερσμπεργκ (ανθρωπιστικές αποστολές, αποστολές διάσωσης, αποστολές διατήρησης της ειρήνης, επέμβαση μάχιμων δυνάμεων στη διαχείριση των κρίσεων και αποστολές αποκατάστασης της ειρήνης).
- Απαιτείται η ενδυνάμωση της στρατηγικής εταιρικής σχέσης με την Ιαπωνία, την Κίνα, τον Καναδά, τη Ρωσία και την Ινδία.
- Είναι αναγκαία η βελτίωση της συνεργασίας με τις ΗΠΑ και η συνέχιση της αναγνώρισης της σημασίας του διατλαντικού δεσμού.²⁸

Το προσχέδιο της Θεσσαλονίκης αφού αποτέλεσε αντικείμενο επεξεργασίας στο πλαίσιο τριών σεμιναρίων που έλαβαν χώρα στη Ρώμη, στο Παρίσι και στη

²⁵ Ο.π., σελίδα 3.

²⁶ Ο.π., σελίδες 4-6.

²⁷ Ο.π., σελίδες 7-12.

²⁸ Ο.π., σελίδες 12-15.

Στοκχόλμη, αναθεωρήθηκε και τέθηκε υπό την έγκριση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών το οποίο και το υιοθέτησε στις 12 Δεκεμβρίου 2003.²⁹ Οι σημαντικότερες διαφορές που παρουσιάζει το νέο κείμενο σε σχέση με εκείνο που υποβλήθηκε στη Θεσσαλονίκη είναι οι ακόλουθες:

1. Το κεφάλαιο «νέες απειλές» (new threats) μετονομάστηκε σε «κύριες απειλές» (key threats). Σε αυτές, σύμφωνα με την ΕΣΑ, συμπεριλαμβάνονται και οι περιφερειακές συγκρούσεις. Αν και η τρομοκρατία (με ιδιαίτερη αναφορά στην Αλ Κάιντα) και η διασπορά των όπλων μαζικής καταστροφής εξακολουθούν να κατέχουν τα πρωτεία στην ιεράρχηση των απειλών που αντιμετωπίζει η Ένωση, εντούτοις δεν περνάνε απαρατήρητες ορισμένες τροποποιήσεις: καταργήθηκε ο όρος «διεθνής τρομοκρατία» καθώς και η αναφορά στη «νέα τρομοκρατία» και απαλείφθηκε ο ισχυρισμός ότι η διασπορά των όπλων μαζικής καταστροφής αποτελεί την πιο σημαντική απειλή κατά της ασφάλειας της ΕΕ. Η έννοια των «αποτυχημένων» κρατών θεωρήθηκε ότι ήταν περιοριστική και διευρύνθηκε ώστε να περιλάβει και τις χώρες που βρίσκονται στην πορεία αυτή (failing states). Τέλος, το οργανωμένο έγκλημα αποσυνδέθηκε από τα εν λόγω κράτη.³⁰
2. Από πλευράς ουσίας το περιεχόμενο της παραγράφου της σχετικής με την αποτελεσματική πολυμερή δράση δεν τροποποιήθηκε. Εξαιρέσεις αποτελούν η προσθήκη της προτάσεως για την τήρηση και την ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου (We are committed to upholding and developing International Law) και η διαγραφή του όρου «pre-emptive engagement» ο οποίος καθιερώθηκε να υποδηλώνει τη χρήση βίας. Επισημαίνεται επίσης, ότι η προσπάθεια αναβάθμισης του ρόλου των Ηνωμένων Εθνών περιορίστηκε στην ανακατάταξη των συναφών παραγράφων έτσι ώστε ο ΟΗΕ να αναφέρεται πρώτος και να ακολουθεί η συνεργασία με το ΝΑΤΟ.³¹
3. Η διατύπωση του προσχεδίου της Θεσσαλονίκης για την ευρωπαϊκή προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων («η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ενσωμάτωση») αντικαταστάθηκε από τον όρο «Europeanisation». Η αναφορά στην Ουκρανία, την Μολδαβία και την Λευκορωσία διαγράφηκε και αντ' αυτής προτιμήθηκε η φράση «γειτονικές χώρες στα ανατολικά της ΕΕ». Η παράγραφος τέλος, για το Μεσανατολικό εμπλουτίστηκε με την μνεία στο στόχο των δύο κρατών και τη δέσμευση της ΕΕ να συνεχίσει να διαθέτει πόρους έως ότου επιλυθεί η κρίση.³²
4. Αποσαφηνίστηκε ότι η διαχείριση κρίσεων και η πρόληψη συγκρούσεων αφορά στην χρήση των «πολιτικών, διπλωματικών, στρατιωτικών και μη στρατιωτικών [μέσων], των εμπορικών και αναπτυξιακών δραστηριοτήτων».³³
5. Μεταβλήθηκε η καταληκτική παράγραφος του προσχεδίου της Θεσσαλονίκης («Η συμμετοχή της ΕΕ σε ένα αποτελεσματικό πολυμερές σύστημα θα συμβάλει στη δημιουργία ενός πιο δίκαιου και πιο ασφαλούς κόσμου»). Στην

²⁹ Το υπόμνημα με τις ελληνικές θέσεις για τη στρατηγική ασφαλείας δημοσιεύθηκε στο *Έθνος*, 23 Αυγούστου 2003.

³⁰ *A secure Europe in a better world. European Security Strategy*, Βρυξέλλες, 12 Δεκεμβρίου 2003, σελίδες 6-7.

³¹ *Ο.π.*, σελίδες 9-10.

³² *Ο.π.*, σελίδες 7-8.

³³ *Ο.π.*, σελίδα 11.

ακροτελεύτια πρόταση της ΕΣΑ, ο στόχος είναι πλέον ένας «πιο δίκαιος, πιο ασφαλής και πιο ενωμένος κόσμος».³⁴

Συνοψίζοντας, σε αντίθεση με την πλειονότητα των κειμένων που συνήθως υιοθετεί η ΕΕ, η ΕΣΑ είναι σύντομη, περιεκτική και εύκολα αναγνώσιμη από το ευρύ κοινό. Σύμφωνα με τον Σολάνα, η σημασία της έγκειται στο εξής: «Κατ' αρχάς είναι η πρώτη φορά που η Ευρώπη περιγράφει με δικούς της όρους τις απειλές για την ασφάλειά της, πράγμα που θέτει τα θεμέλια για την μελλοντική κοινή δράση. Δεύτερον, επιβεβαιώνει την ευρεία συναίνεση που υπάρχει στην Ευρώπη ως προς την μορφή που θα πρέπει να έχει η δράση αυτή: πολυμερείς ενέργειες, οικοδόμηση σταθερότητας και έγκαιρη κινητοποίηση για την αντιμετώπιση των αιτίων των συγκρούσεων. Τρίτον, η ΕΕ κινείται στη διεθνή σκακιέρα με περισσότερη ενεργητικότητα, περισσότερες δυνατότητες και μεγαλύτερη συνοχή. Η εκπλήρωση αυτού του στόχου απαιτεί τη συνεργασία με τους συμμάχους μας, στο πλαίσιο, πάνω από όλα, της αναντικατάστατης διατλαντικής σχέσης».³⁵

Η ΕΣΑ, η οποία δεν ασχολείται με τις προϋποθέσεις χρήσης βίας από την ΕΕ αποτελεί πολύτιμη παρακαταθήκη για τη διαμόρφωση ενός ευρωπαϊκού στρατηγικού δόγματος υπό την στενή πολιτικο-στρατιωτική έννοια του όρου, αντίστοιχο με αυτό του ΝΑΤΟ. Η υιοθέτηση ενός τέτοιου δόγματος θα συμβάλει:

- Στη δημοκρατική νομιμοποίηση της ΕΠΑΑ.
- Στην εξάλειψη των ανησυχιών των λεγομένων «ουδετέρων» μελών της ΕΕ σχετικά με τη χρήση βίας καθώς οι περιπτώσεις και οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες θα γίνεται προσφυγή στη βία ή στην απειλή χρήσης βίας θα είναι προκαθορισμένες.
- Στη βελτίωση των σχέσεων με τους εταίρους της Ένωσης και ιδίως με τις χώρες της Μεσογείου οι οποίες σε μεγάλο βαθμό θεωρούν ότι οι «25» τους αντιμετωπίζουν ως πιθανές εστίες απειλών παρά ως συνεταίρους σε θέματα άμυνας και ασφάλειας.
- Στην εναρμόνιση των εθνικών αμυντικών πολιτικών και των πολιτικών ασφαλείας των κρατών μελών της ΕΕ.
- Στην καλύτερη αξιοποίηση των περιορισμένων δυνατοτήτων και μέσων των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Στην αναθεώρηση της σχέσης ΕΕ-ΗΠΑ.

Οι εξελίξεις αυτές σηματοδοτούν μία νέα περίοδο στην διαδικασία αλλαγής και αναπτύξεως τόσο της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και του ΝΑΤΟ. Όπως προκύπτει από μια προσεκτική ανάλυση των δεδομένων, είναι σαφές ότι η διαμόρφωση μιας ανεξάρτητης και αυτοδύναμης ευρωπαϊκής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας στο νέο, περισσότερο σύνθετο και παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον αποτελεί μάλλον φιλόδοξο σχέδιο στην παρούσα φάση. Η μέχρι σήμερα αδυναμία της Ένωσης να σχεδιάσει μια ολοκληρωμένη στρατηγική με στόχο τη βελτίωση της θέσης της στο διεθνή καταμερισμό ισχύος οφείλεται κυρίως στους ακόλουθους λόγους:

³⁴ Ό.π., σελίδα 14.

³⁵ *Καθημερινή*, 12 Δεκεμβρίου 2003.

1. Στην «εκχώρηση» στο NATO της αρμοδιότητας για θέματα ασφάλειας, γεγονός που πηγάζει αφενός από τον εφησυχασμό της Ευρώπης που προκαλεί η αμερικανική παρουσία αφετέρου από το φόβο μήπως η ανάπτυξη ενός παράλληλου ρόλου από την Ένωση διαταράξει τη διατλαντική σχέση και οδηγήσει στην αποσύνδεση των ΗΠΑ από το ευρωπαϊκό σύστημα ασφαλείας. Επιπλέον, υπάρχει και μία ανάγκη αποφυγής «διπλασιασμού» (duplication) των προσπάθειών, κυρίως λόγω της στενότητας των διαθέσιμων μέσων και δυνατοτήτων.
2. Στο συναίσθημα έλλειψης κινδύνου και απειλής για την Ευρώπη μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, το οποίο διακατέχει τη μεγάλη πλειοψηφία των ευρωπαϊκών λαών.
3. Στο πρωταρχικό και επιτακτικό αίτημα των ευρωπαίων πολιτών, εξαιτίας του συναισθήματος έλλειψης κινδύνου, να δοθεί προτεραιότητα στην κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη, με ουσιαστική περικοπή των αμυντικών δαπανών.
4. Στην αντίληψη περί «έλλειψης ηθικής νομιμοποίησης» που προκαλούν στην ευρωπαϊκή κοινή γνώμη οι στρατιωτικές επεμβάσεις.
5. Στον κατεξοχήν εθνικό χαρακτήρα της άμυνας και τη συνεπακόλουθη δυσκολία των κρατών μελών να εκχωρήσουν μέρος του κυριαρχικού αυτού δικαιώματός τους στην υπερεθνική σφαίρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Χωρίς να αμφισβητείται η βασιμότητα ορισμένων από τους λόγους αυτούς, κάποιοι από τους ανασχετικούς παράγοντες που περιορίζουν τον ρόλο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της ασφάλειας βασίζονται σε εσφαλμένες αντιλήψεις. Για παράδειγμα: Οι κίνδυνοι για την ευρωπαϊκή ασφάλεια μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου δεν είναι εικονικοί. Είναι πραγματικοί και σοβαροί. Το βιώσαμε στη περίπτωση της κρίσης των Βαλκανίων, το διαπιστώνουμε στη περίπτωση του Μεσανατολικού, το ζούμε σε περιπτώσεις κρίσεων στην Αφρική. Η Ένωση δεν μπορεί να μείνει απαθής παρατηρητής των εξελίξεων, οι οποίες έχουν άμεση επίπτωση στα πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα των κρατών μελών της.

Στο πλαίσιο αυτό, ο επαναπροσδιορισμός των σχέσεων της ΕΕ με το NATO δεν θα οδηγήσει στην ενίσχυση του ανταγωνισμού μεταξύ των δύο οργανισμών, αλλά αντίθετα θα συμβάλλει στην εξάλειψη της καχυποψίας και της υποβόσκουσας χειραγώγησης του ενός από το άλλο.

Η Ένωση δεν είναι NATO και η ΕΠΑΑ δεν περιορίζεται μόνο στη δημιουργία στρατιωτικών δυνατοτήτων. Δεν αποτελεί κατά συνέπεια ανταγωνιστή της Ατλαντικής Συμμαχίας. Αντιθέτως η εμπειρία και τα μέσα που διαθέτει το NATO, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα προσφυγής της ΕΕ σε αυτά προκειμένου να διεξάγει επιχειρήσεις, καθιστούν σαφές ότι η προστιθέμενη αξία της ευρωπαϊκής στρατιωτικής συνεισφοράς θα είναι προς το παρόν, κατ' ανάγκη, συμπληρωματική και περιορισμένη.

Η υπεροχή της ΕΕ έναντι άλλων διεθνών Οργανισμών, έγκειται στη δυνατότητα προσφυγής της σε μια ευρεία κλίμακα μη στρατιωτικών μέσων και δυνατοτήτων όπως η παροχή τεχνικής βοήθειας, η διάθεση ανθρωπιστικής βοήθειας, η επιβολή εμπορικών κυρώσεων, η ενίσχυση του κράτους δικαίου κλπ. Οι συγκρούσεις στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ άλλωστε, κατέδειξαν τη σημασία των ανθρωπίνων

δεξιότητων, των πολιτικο-στρατιωτικών μονάδων και των ανθρωποκεντρικών δυνατοτήτων (human-centric capabilities) σε αντιδιαστολή προς τις τεχνολογικές. Η επιτυχής αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, η καταστολή εξεγέρσεων, οι ειρηνευτικές αποστολές και η οικοδόμηση κρατών (nation-building) βασίζονται σε ανθρώπινες αξίες και ανθρώπινες ικανότητες και αποτελούν πεδία όπου οι δυνάμεις των χωρών της Ευρώπης μπορούν να διαδραματίσουν ένα σημαντικό ρόλο. Ειδικές δυνάμεις, στρατοχωροφυλακή, γλωσσολόγοι, πολιτικο-στρατιωτικές δυνάμεις, αναλυτές πληροφοριών, μηχανικοί, μονάδες υποστήριξης και μεταγωγικά αεροσκάφη είναι μερικά μόνο παραδείγματα μέσων και δυνατοτήτων που είναι εξίσου αναγκαία με την πρόοδο στον τομέα της στρατιωτικής τεχνολογίας για την αντιμετώπιση των ασύμμετρων απειλών. Επιπλέον, η αποτροπή της εκδήλωσης τρομοκρατικών χτυπημάτων στο εσωτερικό χωρών προϋποθέτει την ύπαρξη ενός κράτους στρατιωτικών δυνάμεων και στρατοχωροφυλακής, δυνάμεων ασφαλείας και μονάδων αντιμετώπισης καταστροφών. Οι ειδικοί στην αντιτρομοκρατία, οι αναλυτές πληροφοριών, οι εξειδικευμένοι στην ορθολογική μηχανική επεξεργασία δεδομένων με ηλεκτρονικούς υπολογιστές, οι ιατρικές μονάδες και άλλες υπηρεσίες όπως το λιμενικό και το πυροσβεστικό σώμα έχουν την ίδια ιδιαίτερη σημασία και βαρύτητα για την εθνική ασφάλεια με αυτή των στρατιωτικών δυνάμεων. Πρόκειται για τομείς όπου η Ευρώπη έχει συνήθως ίσες ή και περισσότερες δυνατότητες από ότι οι ΗΠΑ.

Η ΕΕ συνεπώς, θα πρέπει να προχωρήσει στην ολοκλήρωση των δικών της μηχανισμών, στρατιωτικών και μη στρατιωτικών, χωρίς να προφασίζεται, ότι κάθε ευρωπαϊκή προσπάθεια είναι εκ των προτέρων καταδικασμένη, εάν δεν συνοδεύεται από την αντίστοιχη «νατοϊκή ανταπόκριση». Αναμφίβολα υπάρχει στενότητα πόρων και ως εκ τούτου η δημιουργία δύο παράλληλων ταυτόσημων υποδομών (νατοϊκής και ευρωπαϊκής) δεν είναι εφικτή. Εντούτοις, ο «διπλασιασμός» δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζεται δογματικά ως ανάθεμα. Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι απαραίτητος, προκειμένου να διασφαλιστεί η αυτονομία και ο διαφορετικός ρόλος των δύο Οργανισμών.

Αυτό που προσφέρει η ΕΠΑΑ, και κατ' επέκταση η Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι ένας εναλλακτικός τρόπος «παραγωγής ασφάλειας». Μια προσέγγιση η οποία θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως «ασφάλεια επί τη βάση της αρχής της επικουρικότητας»: οι Ευρωπαίοι θα δρουν στο πλαίσιο του NATO όταν είναι αναγκαίο, της ΕΕ όταν είναι απαραίτητο και σε εθνικό πεδίο όταν είναι εφικτό.

Με άλλα λόγια: Θα πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι το NATO και η ΕΕ είναι δύο διαφορετικοί ως προς το σκοπό, τη φύση και τη λειτουργία τους Οργανισμοί και ως εκ τούτου η συνεισφορά τους στη διαχείριση των κρίσεων διαφέρει κατ' ουσία. Ο ρόλος του NATO στο τομέα της διαχείρισης των κρίσεων είναι εκ των πραγμάτων συγκεκριμένος λόγω του έντονα στρατιωτικού χαρακτήρα του Οργανισμού. Αντιθέτως, η Ένωση αποτελεί εν δυνάμει τον καταλληλότερο διεθνή Οργανισμό για τη διαχείριση των διεθνών κρίσεων, καθώς διαθέτει ένα ευρύτατο φάσμα πολιτικών, οικονομικών, στρατιωτικών και διπλωματικών μέσων, ένα θεσμικό πλαίσιο που επιτρέπει τη συντονισμένη δράση της καθώς και ένα πλουσιότερο πλέγμα εξωτερικών σχέσεων που της παρέχει ουσιαστική (κυρίως οικονομική) επιρροή στα διεθνή δρώμενα. Προκειμένου ωστόσο η Ευρωπαϊκή Ένωση να πετύχει την μέγιστη αξιοποίηση του μεγάλου αριθμού των μέσων και δυνατοτήτων που διαθέτει, οφείλει

να ενισχύσει τον διαπυλωνικό και τον πολιτικο-στρατιωτικό συντονισμό. Η επίτευξη προόδου στον τομέα του πολιτικο-στρατιωτικού συντονισμού έχει καταστεί, ιδίως μετά τα γεγονότα της νοτιοανατολικής Ασίας του Δεκεμβρίου 2004, μία από τις προτεραιότητες της Ένωσης. Τα παρεπόμενα του καταστροφικού τσουνάμι κατέδειξαν με παραστατικό τρόπο την χρησιμότητα των στρατιωτικών μέσων για την έγκαιρη παρέμβαση σε πληγείσες περιοχές στο διάστημα που ακολουθεί μία ανθρωπογενή ή φυσική καταστροφή μεγάλης κλίμακας. Το τσουνάμι επίσης φανέρωσε την ανάγκη να υπάρξει μία διασύνδεση και αλληλοενίσχυση των διαφόρων δράσεων της Ένωσης είτε αυτές εκδηλώνονται στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής και της αναπτυξιακής βοήθειας του πρώτου πυλώνα είτε στο πλαίσιο της διακυβερνητικής συνεργασίας της ΕΠΑΑ. Ο αποτελεσματικός συντονισμός πολιτικών και στρατιωτικών μέσων προϋποθέτει μία συνολική αντιμετώπιση του ζητήματος της διαχείρισης κρίσεων που θα ξεκινάει από τον στρατηγικό σχεδιασμό και θα επεκτείνεται μέχρι την μεταπολεμική ανοικοδόμηση. Ο υπό δημιουργία πολιτικο-στρατιωτικός πυρήνας της ΕΕ οφείλει εν καιρώ να διαδραματίσει κεντρικό ρόλο στην όλη διαδικασία.

Οι προσπάθειες συνεπώς της Ένωσης για τη διαμόρφωση μιας αξιόπιστης ΕΠΑΑ δεν αποσκοπούν στη δημιουργία ενός «υπολογίσιμου αντιπάλου» των ΗΠΑ αλλά αποτελούν απαραίτητες ενέργειες προκειμένου η Ένωση αφενός να προστατεύσει τα συμφέροντά της, κυρίως τα οικονομικά, τα οποία επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις διεθνείς κρίσεις, αφετέρου να αποτελέσει έναν αξιόπιστο εταίρο της Αμερικής. Είναι προς το συμφέρον των ΗΠΑ η υποστήριξη του εγχειρήματος της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πεδίο της ασφάλειας και της άμυνας καθώς η ΕΠΑΑ:

- 1) Θα ανακουφίσει τις ΗΠΑ από ένα μέρος των αμυντικών ευθυνών τους στην Ευρώπη.
- 2) Θα παράσχει επιπλέον δυνατότητες για την αντιμετώπιση θεμάτων ασφαλείας πέραν της Ευρώπης.
- 3) Θα ενδυναμώσει την ευρωπαϊκή κατανόηση νέων απειλών για την ασφάλεια συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που προέρχονται από τη διασπορά των όπλων μαζικής καταστροφής και την τρομοκρατία.
- 4) Θα περιορίσει την ευρωπαϊκή δυσφορία για την αμερικανική επιρροή στην Συμμαχία.
- 5) Θα διευκολύνει την επανένταξη της Γαλλίας στη στρατιωτική δομή του NATO.
- 6) Θα ενισχύσει το NATO τόσο πολιτικά όσο και στρατιωτικά.

Η Ευρώπη είναι αρκετά ισχυρή για να αναμορφώσει την υφιστάμενη διεθνή συγκυρία όχι όμως τόσο δυνατή για να διαδραματίσει έναν ηγεμονικό ρόλο. Η Ευρώπη έχει αποκτήσει καλή φήμη στον αναπτυσσόμενο κόσμο σε αντίθεση με τις ΗΠΑ ενώ αρκετές από τις εστίες έντασης είναι κοντά στα σύνορά της. Το γεγονός αυτό προσδίδει στην ΕΕ ένα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των Αμερικανών και της παρέχει τη δυνατότητα οικοδόμησης σχέσεων εμπιστοσύνης με τις παραγμένες περιοχές της περιφέρειάς της και καλύτερη κατανόηση των γενεσιουργών αιτιών των διαφόρων συγκρούσεων.

Η μετάβαση ωστόσο από τα λόγια στην αποτελεσματική δράση απαιτεί από τους Ευρωπαίους την άντληση των κατάλληλων διδαγμάτων από τη συσσωρευμένη

εμπειρία τους στο πεδίο της οικονομικής και πολιτικής ενοποίησης. Αυτό μεταφράζεται, μεταξύ άλλων:

- Στη λειτουργία της ΕΠΑΑ με βάση το Διεθνές Δίκαιο και τις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ.
- Στην αδιάλειπτη πολιτική υποστήριξη των κρατών μελών και στον ενστερνισμό «φιλοσοφίας ασφαλείας» από τα όργανα της ΕΕ.
- Στην άσκηση ενός αποτελεσματικού ελέγχου από τους εκλεγμένους εκπροσώπους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των εθνικών Κοινοβουλίων.
- Στην υιοθέτηση ενός ενιαίου πλαισίου λήψης αποφάσεων για θέματα εξωτερικής πολιτικής, άμυνας και ασφάλειας.
- Στην ενιαία εκπροσώπηση της ΕΕ σε διεθνείς οργανισμούς.

Εν κατακλείδι: Προκειμένου η Ευρωπαϊκή Ένωση να διαμορφώσει, εξηγήσει και υπερασπιστεί μία πρακτική και λειτουργική εναλλακτική προσέγγιση στην αμερικανική θεώρηση των διεθνών σχέσεων απαιτείται η ανάπτυξη μιας ισχυρής ΚΕΠΠΑ και ΕΠΑΑ. Η επισφαλής ωστόσο, όπως αποδείχτηκε, διαδικασία επικύρωσης της Συνταγματικής Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαίνεται να οδηγεί την ΕΕ σε μία περίοδο ενδοσκοπής που θα προσδιορίζεται από την επικέντρωση του ενδοευρωπαϊκού διαλόγου στην έκβαση της ευρωπαϊκής ενοποίησης και στην κατάληξη των προσπαθειών διαμόρφωσης του συνόλου των διαφοροποιητικών χαρακτηριστικών και γνωρισμάτων που καθορίζουν την ευρωπαϊκή ταυτότητα αντί στις πολιτικές της Ένωσης. Με άλλα λόγια, σε μια χρονική στιγμή όπου το διεθνές περιβάλλον ασφαλείας χαρακτηρίζεται από αυξημένη αβεβαιότητα και αστάθεια (π.χ. πυρηνική πολιτική Ιράν, συγκρούσεις στην Αφρικανική ήπειρο, εξεύρεση τρόπων και μέσων επιλύσεως, περιορισμού ή προλήψεως μιας δυσάρεστης κατάστασης στις σχέσεις με την Κίνα και την Ινδία κ.ο.κ.) ελλοχεύει ο κίνδυνος μετατόπισης της ΕΕ από το ρόλο ενός υπεύθυνου και ενεργού υποκειμένου της διεθνούς πολιτικής σε μία κατάσταση εσωστρέφειας.

Αναμφίβολα, είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι παρά την τρέχουσα παράλυση των διεργασιών επικύρωσης της Συνταγματικής Συνθήκης συνεχίστηκε η, έστω και με αργούς ρυθμούς, πρόοδος στον τομέα της άμυνας (Ευρωπαϊκός Αμυντικός Οργανισμός, Τακτικοί Σχηματισμοί Μάχης, πολιτικο-στρατιωτικός πυρήνας, ενεργοποίηση της ρήτρας αλληλεγγύης κατόπιν των τρομοκρατικών χτυπημάτων στην Μαδρίτη στις 11 Μαρτίου 2004), εξέλιξη που αποδεικνύει ότι η ύπαρξη ενός συνταγματικού πλαισίου δεν είναι εκ των ων ουκ άνευ προϋπόθεση για τον μετασχηματισμό της ΕΠΑΑ. Αν δε, η συνεργασία Γαλλίας, Γερμανίας και Βρετανίας αποκτήσει μόνιμο χαρακτήρα υπό την μορφή ενός «Διευθυντηρίου» εντός της ΕΠΑΑ που θα λειτουργεί ως η κινητήριος δύναμη της εμβάθυνσης της αμυντικής ενσωμάτωσης τότε η διαρθρωμένη συνεργασία θα μεταβληθεί σε πραγματικότητα. Βεβαίως, μια αρνητική συνέπεια αυτής της περιορισμένης σε εύρος συνεργασίας θα είναι η τάση των χωρών που συμμετέχουν σε αυτήν να επικεντρώνονται περισσότερο στην εξυπηρέτηση των εθνικών τους συμφερόντων παρά στην προώθηση των κοινών Ευρωπαϊκών. Υπό αυτό το πρίσμα, η δυνατότητα ασκήσεως θεσμικού ελέγχου που η ύπαρξη μιας Συνταγματικής Συνθήκης θα παρείχε δεν υφίσταται. Επιπλέον, από την οπτική γωνία των τρίτων χωρών και άλλων Οργανισμών, ένα τέτοιο είδος

περιορισμένης συνεργασίας εκτός ενός επίσημου θεσμικού πλαισίου θα μπορούσε να προκαλέσει δυσκολίες στη συνειδητοποίηση και αποδοχή της παρουσίας της ΕΕ ως ενιαίου και συνεκτικού διεθνούς πρωταγωνιστή σε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Έτσι, τόσο για τις σχέσεις με τις τρίτες χώρες (ο τρόπος με τον οποίο η ΕΕ γίνεται αντιληπτή από τα μη κράτη μέλη) όσο και για το εσωτερικό της Ένωσης (όργανα και πολίτες της ΕΕ) είναι επιθυμητός ο καθορισμός ενός συνταγματικού πλαισίου που δεν θα επιτρέπει την ανάληψη πρωτοβουλιών στον τομέα της ΕΠΑΑ εκτός αυτού.

Σίγουρα, όπως άλλωστε φανερώνει και η ιστορία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, θα υπάρξει ένας συνδυασμός προόδου και οπισθοδρόμησης στον τομέα της άμυνας και της ασφάλειας της ΕΕ. Σε ορισμένους τομείς, θα υπάρχει «περισσότερη Ευρώπη» και σε άλλους λιγότερη. Αυτό που προέχει ωστόσο, ανεξαρτήτως μηχανισμών και διαδικασιών είναι η ύπαρξη πολιτικής βούλησης χρησιμοποίησης όλων των διαθέσιμων εργαλείων προκειμένου να αναδειχθεί μια αξιόπιστη ευρωπαϊκή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας και άμυνας. Αυτό προϋποθέτει ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν επίγνωση των κοινών συμφερόντων τους καθώς επίσης και του γεγονότος ότι ακόμα και τα εθνικά τους συμφέροντα εξυπηρετούνται καλύτερα όταν επιδιώκονται από κοινού. Για την επίτευξη δε αυτού του σκοπού είναι προτιμότερη η υιοθέτηση μιας Συνταγματικής Συνθήκης.³⁶

Σε μια περίοδο λοιπόν, όπου το NATO και η ΕΕ έχουν εγκαινιάσει μια διαδικασία εσωτερικών αλλαγών και εξωτερικής διεύρυνσης καθίσταται επιτακτική η ανάγκη για κινήσεις προσαρμογής της Ελλάδας στις νέες πραγματικότητες. Με τη διαγραφόμενη για παράδειγμα, τάση του NATO να δραστηριοποιείται εφεξής ανά την υφήλιο και την ανάγκη διατηρήσεως κάθε είδους μονάδων και μέσων σε διάσπαρτες εστίες κρίσεων, θα αυξάνει η πίεση για συνεχή αύξηση προσφοράς δυνάμεων από Συμμάχους (αλλά και εταίρους PfP).³⁷ Οι δυνάμεις αυτές θα πρέπει να είναι «κατασκευασμένες» με νατοϊκές προδιαγραφές ήτοι να είναι ευέλικτες (agile), διακλαδικές, να μπορούν να αναπτύσσονται σε σύντομο χρονικό διάστημα στις εστίες κρίσεων και να παραμένουν σε αυτές για όσο καιρό απαιτείται. Επίσης, θα πρέπει να είναι ευπροσάρμοστες και να είναι σε θέση να διεξάγουν μια μεγάλη ποικιλία επιχειρήσεων (π.χ. πρόληψη συγκρούσεων, διαχείριση κρίσεων, διαχείριση καταστάσεων μετά από σύγκρουση, διατήρηση της ειρήνης, επιβολή της ειρήνης, υποστήριξη ειρηνευτικών αποστολών, αντιμετώπιση καταστροφών, ανθρωπιστική βοήθεια κλπ) καθώς όπως απέδειξε ο πόλεμος στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ η σύλληψη της σύγκρουσης ως μιας γραμμικής διαδικασίας σταδιακής μετάπτωσης από μια υψηλής έντασης μάχη σε μια χαμηλής έντασης μεταπολεμική περίοδο έχει πάψει να υφίσταται. Η χρήση των λεγομένων ασύμμετρων μεθόδων από τους τρομοκράτες έχει μετατρέψει την φάση μετά το πέρας μιας σύγκρουσης σε μια πιο έντονη και πολυδάπανη περίοδο από ότι η σχετικά περιορισμένη συνήθως χρονικά σύγκρουση με συμβατικά μέσα που προηγείται αυτής και έχει καταστήσει δυσδιάκριτο τον διαχωρισμό μεταξύ μάχιμων μονάδων (combat

³⁶ Για την αντιμετώπιση του αδιεξόδου που δημιουργήθηκε με την απόρριψη της Συνταγματικής Συνθήκης από την Γαλλία και την Ολλανδία προτείνεται εσχάτως είτε η άτυπη υιοθέτηση ορισμένων από τις προβλέψεις της όπως π.χ. ο Υπουργός Εξωτερικών και η Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης είτε η διεξαγωγή μιας μονοήμερης Διακυβερνητικής Διάσκεψης η οποία θα αποφασίσει την προσθήκη κάποιων από τις διατάξεις της Συνταγματικής Συνθήκης στη Συνθήκη της Νίκαιας.

³⁷ Να σημειωθεί ότι αντίστοιχα ισχύουν και στις ανάλογες δράσεις της Ευρωπαϊκής Ενώσεως ιδίως μετά την απόφαση για τη δημιουργία των Τακτικών Σχηματισμών Μάχης.

forces) και μονάδων υποστήριξης (support forces). Επιπρόσθετα, οι σύγχρονες δυνάμεις μάχης οφείλουν να είναι τεχνολογικά προηγμένες και να είναι εξοικειωμένες με τον τρόπο δράσεως εντός ενός επιχειρησιακού πλαισίου που απαρτίζεται από ένα δίκτυο πολύπλοκων κυκλωμάτων και συστημάτων τηλεπικοινωνίας που επιτρέπει την ανταλλαγή και τη διαχείριση πληροφοριών (network environment). Τέλος, οι μελλοντικές στρατιωτικές μονάδες, δεδομένης της πρόβλεψης για εμπλοκή τους σε μεταπολεμικές δραστηριότητες που θα έχουν ως αντικείμενο την εμπέδωση της σταθερότητας, την ανοικοδόμηση και την συμφιλίωση, θα πρέπει να διαθέτουν την ικανότητα λειτουργίας σε συνεργασία με μη στρατιωτικές αρχές και Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς.

Είναι πάγια ελληνική θέση και αποδεικνύεται συνεχώς ότι η χώρα μας συμπράττει όπου και όσο μπορεί σε όλες, κατ' αρχήν, τις δράσεις του NATO και της ΕΕ για να προβάλλει την συμμαχική της αξία και αξιοπιστία, να επαυξήσει την πείρα των Ενόπλων Δυνάμεων και να είναι σε θέση να διαδραματίζει τον ρόλο της διεθνώς.³⁸ Η συχνότερη ωστόσο μετάβαση από πολεμικές σε μεταπολεμικές επιχειρήσεις θα θέσει σημαντικές προκλήσεις στις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις και θα επιβάλει την επαύξηση της πρόνοιας για την εισαγωγή αλλαγών στο πρόγραμμα εκπαίδευσής τους, την διατύπωση των σχετικών δογμάτων και τον απαιτούμενο σχεδιασμό. Η προσαρμογή στα νέα δεδομένα οφείλει να συνυπολογίσει την επιβεβλημένη ικανοποίηση των απαιτήσεων της εθνικής άμυνας και το επακόλουθο κόστος. Συνεπώς, και προ των αυξημένων υποχρεώσεων που απορρέουν από την διεύρυνση της ακτίνας δράσεως του NATO και της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθίσταται απαραίτητη μία συνολική καταγραφή των υπό διάθεση στρατιωτικών μέσων και δυνατοτήτων προκειμένου να καταστεί εφικτός αφενός ο ορθολογικός καταμερισμός τους στις διάφορες επιχειρήσεις αφετέρου να αποφευχθεί η περιστασιακή αντιμετώπιση νέων αιτημάτων. Με άλλα λόγια, απαιτείται η υιοθέτηση από την Ελλάδα ενός εθνικού επιπέδου φιλοδοξίας (Level of Ambition) πέραν του οποίου θα είναι αδύνατη η ανάληψη υποχρεώσεων και δράσεως. Είναι ευνόητο ότι το επίπεδο αυτό θα γνωστοποιηθεί στο NATO και στην ΕΕ ούτως ώστε να αποφευχθεί η υποβολή αιτημάτων προς την χώρα μας που θα το ξεπερνούν.

Ταυτόχρονα, γίνεται αντιληπτό ότι η απόφαση για τη διάθεση μονάδων και μέσων μας θα πρέπει να πραγματοποιείται κατόπιν συνεκτιμήσεως ορισμένων πολύ κρίσιμων συνιστωσών όπως, για παράδειγμα, η ιδιαίτερη θέση στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα λόγω της εξ ανατολών απειλής, το οικονομικό κόστος, η ύπαρξη νομιμοποιητικής βάσεως που παρέχεται κυρίως μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, η ανάγκη προωθήσεως κάποιου ειδικότερου ελληνικού συμφέροντος (πολιτικού, οικονομικού, στρατιωτικού, ασφαλείας, πολιτιστικού κ.ο.κ. πρωτίστως στη Βαλκανική και δευτερευόντως στον Καύκασο και στην Κεντρική Ασία) και η ανάγκη εξυπηρέτησης κάποιας συγκεκριμένης σκοπιμότητας (π.χ. απόχλη από στρατιωτική παρουσία σε εμφύλια διαμάχη κλπ) που άπτεται της παραδοσιακής εθνικής πολιτικής (π.χ. σχέσεις με αραβικές χώρες).

³⁸ Για προτάσεις σχετικά με την αναβάθμιση του διεθνούς ρόλου της Ελλάδας βλ. Θάνος Π. Ντόκος, «Η αναβάθμιση του διεθνούς ρόλου της Ελλάδας», *Το Βήμα*, 9 Φεβρουαρίου 2005.

Έτι περαιτέρω, η Ελλάδα οφείλει – στο μέτρο, φυσικά των εθνικών δυνατοτήτων της – να αναβαθμίσει τη θέση της στο ευρωπαϊκό σύστημα ασφάλειας, μέσω της αξιοποίησης και μεγιστοποίησης του συγκριτικού πλεονεκτήματος που προσφέρει η γεωστρατηγική της θέση σε συνδυασμό με το γεγονός ότι είναι το μόνο πλήρες μέλος της ΕΕ και του ΝΑΤΟ στην ευρύτερη περιφέρειά της (Βαλκάνια, Μέση Ανατολή). Υπό το πρίσμα αυτό, η Ελλάδα θα μπορούσε για παράδειγμα, να διεκδικήσει την έδρα του Επιτελείου Διοίκησης Δυνάμεως της Ευρωπαϊκής Ένωσης με βασικό επιχείρημα την γεωγραφική της εγγύτητα προς τις πιθανές εστίες κρίσεων (Βαλκάνια, Μεσόγειος, Μέση Ανατολή κλπ). Ήδη η χώρα μας, είναι ένα εκ των πέντε κρατών μελών της ΕΕ (τα υπόλοιπα είναι η Βρετανία, η Γερμανία, η Γαλλία και η Ιταλία) που έχουν συνεισφέρει εθνικό στρατηγείο ως Επιχειρησιακό Επιτελείο της Ένωσης και ως εκ τούτου συμμετέχει στις διαδικασίες σχεδιασμού και διοίκησης των επιχειρήσεων της ΕΕ, και κατά κύριο λόγο των αυτόνομων. Οι τομείς αυτοί ήτοι σχεδιασμός και διοίκηση επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για την χώρα μας καθώς αφενός αποτελούν το κομβικό σημείο της αυτονομίας της ΕΕ στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων (και κατ' επέκταση του συστήματος ασφαλείας της Ένωσης), την οποία, η Ελλάδα, υποστηρίζει και προωθεί κατά πάγιο τρόπο αφετέρου συνιστούν πεδίο όπου εύκολα μπορούν να μεταφερθούν τα προβλήματα που αντιμετωπίζουμε με την Τουρκία στο ΝΑΤΟ αλλά και να εγερθούν πρωτογενώς παρόμοια ζητήματα, με σκοπό την προώθηση των τουρκικών επιδιώξεων και διεκδικήσεων σε βάρος της χώρας μας.

Δεν υπάρχει αμφιβολία βεβαίως, ότι ο στόχος αυτός, και οιαδήποτε προσπάθεια επίτευξής του, θα προσέκρουε σε αντιτιθέμενα συμφέροντα, ακόμα και «ομοϊδεατών» (όπως είναι οι Ευρωπαίοι) και δη υπό την παρούσα συγκυρία κατά την οποία οι μείζονες αποφάσεις για την ΕΠΑΑ λαμβάνονται από το άτυπο «Διευθυντήριο» των τριών (Γαλλία, Γερμανία, Βρετανία) και επιβάλλονται, τρόπον τινά στους υπόλοιπους. Όσο όμως η κατάσταση αυτή, ως προς το συγκεκριμένο ζήτημα, παραμένει ρευστή και δεν έχει αποκρυσταλλωθεί κάποια κοινή απόφαση των μεγάλων κρατών, τόσο μεγαλύτερα διαπραγματευτικά περιθώρια έχει η χώρα μας να προωθήσει τέτοιου είδους επιδιώξεις.

Τέλος, στον τομέα της διαχείρισης κρίσεων με μη στρατιωτικά μέσα, είναι απαραίτητη αφενός η προσαρμογή της Ελλάδας στις απαιτήσεις των καιρών αφετέρου η καλύτερη δυνατή εκμετάλλευση της εμπειρίας της στα θέματα πολιτικής προστασίας. Εκείνο που προέχει, είναι η δημιουργία κατάλληλα εκπαιδευμένου αστυνομικού σώματος για ειρηνευτικές επιχειρήσεις αλλά και ανακριτών και ποινικών δικαστών. Είναι προφανές ότι για την επίτευξη των στόχων αυτών απαιτείται συλλογική δουλειά από τα Υπουργεία Εξωτερικών, Εθνικής Αμύνης, Εσωτερικών, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης. Ενδεχομένως, οι υπάρχουσες δομές να μην επαρκούν για την αντιμετώπιση των προκλήσεων αυτών. Δεν θα πρέπει να διστάσουμε, όμως, να επιφέρουμε τις αναγκαίες αλλαγές.